

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK

Samverkan mellan professionsgrupper kring barn i svårigheter

Anja Johansson

Examensarbete: 15 hp
Program: Specialpedagogiska programmet
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT 2010
Handledare: Yvonne Karlsson
Examinator: Staffan Stúkat
Rapport nr: VT10-2611-11 Specped

Abstract

Examensarbete: 15 hp

Program: Specialpedagogiska programmet 90 hp

Nivå: Avancerad nivå

Termin/år: VT 2010

Handledare: Yvonne Karlsson

Examinator: Staffan Stúkat

Rapport nr: VT10-2611-11 Specped

Nyckelord: Barn i svårigheter, barn- och ungdomspsykiatri, skola, resurscentrum, samverkan, sociokulturellt perspektiv, olika professioner, framgångsfaktorer

Syfte: Syftet med studien är att öka förståelsen för samverkan med utgångspunkt i de erfarenheter som en psykolog, två specialpedagoger och en skolsköterska har av samverkan mellan resurscentrum samt skola, och barn- och ungdomspsykiatri.

Teori: Sociokulturell teoretisk bakgrund har används som utgångspunkt för att förstå informanternas beskrivningar av samverkan. Språket är centralt i det sociokulturella perspektivet och Säljö (2008) menar att det är genom språket vi människor delar erfarenheter samt omskapar vår verklighet. Språket beskrivs av Säljö som ett redskap för att forma tankar tillsammans och det är utifrån dessa tankar handlingar sker. Kommunikationen som beskrivs av de fyra i undersökningen kan på så sätt relateras till praktiken.

Metod: I undersökningen har halvstrukturerad forskningsintervju och en fall undersökning används som metod. Alexandersson (2009) beskriver fallstudien som en metod då en företeelse ska studeras i samband med processer eller problem, och fallet i denna undersökning har utgjorts av de fyra informanterna samt företeelsen att samverka. Den halvstrukturerade intervjun har tillämpats utifrån Kvales (1997) beskrivning, och intervjusituationen kan beskrivas som en pratstund kring ett tema (samverkan). Fokus i samtalet var informantens erfarenheter av samverkan. Urvalet var ett kriterierelaterat urval och de personer som deltog blev tillfrågade att delta utifrån dessa kriterier. Intervjuerna transkriberades och därefter skedde en analys av kommunikationen och mönster söktes för att finna skillnader och likheter.

Resultat: Resultatet visar på att de fyra olika deltagarna i undersökningen har erfarenhet av samverkan främst genom kommunens resurscentrum i samband med så kallade RC-möten. Strategier i samband med samverkan är att se sekretessen som en möjlighet. Sekretessen bidrar till att göra föräldrarna delaktiga och möjliggör en fri kommunikation mellan parterna. Kommunikationen i sig kan dock vara svår att få till och det framgår även otydligheter kring vilka förväntningar personal från RC/ skola och BUP kan ställa på varandra. RC –möten är en samverkansform där olika professioner möts kring specifika ärenden, de personer som ingår i samverkansformen kan med andra ord variera. Detta kan ses som en struktur för samverkan som inte ger en grund för att utveckla en ömsesidig relation, vilket är en viktig framgångsfaktor i samverkan. I individuella kontakter mellan personal från BUP och RC/skola kan dock ett ömsedigt utbyte ske och en samverkan som skapar mervärde för deltagarna.

Förord

Mina studier till specialpedagog påbörjades hösten 2007 på Stockholms universitet. Studier som jag i och med detta examensarbete avslutar på Göteborgs universitet, 2010. Det har varit tre berikande år, med insikter och kunskap i samband med föreläsningar och möten med olika människor. Jag rikta ett TACK till ALLA Er som bidragit till att jag har kunnat slutföra detta examensarbete. Speciellt vill jag tacka informanterna som utan att tveka gav avkall på 40 minuter och delade med sig av sin erfarenhet på ett personligt och innehållsrikt sätt. Så vill jag ge ett varmt tack till Yvonne Karlsson som har varit min handledare under denna vår, och som stöttat och hjälpt på ett ovärderligt sätt.

Innehållsförteckning

Inledning och bakgrund.....	3
Samverkan - ett politiskt uppdrag och en vardaglig verksamhet	3
Dagens samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och BUP	4
Specialpedagogen och samverkan	5
Syfte och frågeställningar	6
Frågeställningar	6
Teoretiska utgångspunkter.....	7
Sociokulturellt perspektiv	7
Samverkan i en social praktik.....	7
Barn i behov av särskilt stöd i ett sociokulturellt perspektiv.....	8
Tidigare forskning om professioners samverkan mellan organisationer	9
Olika synsätt på samverkan	9
Dagens behov av att samverka bottnar i ett samhällsansvar	9
Samverkan med utgångspunkt i en organisation	10
Samverkan utifrån intresse.....	10
Nätverk och interprofessionell samverkan	11
Samverkansnivå	12
Möjligheter och hinder i en hållbar samverkan	13
Ömsesidigt förtroende.....	13
En symetrisk kommunikation	13
Synliggöra och hantera organisationers skillnader i synsätt och regelverk	14
Engagemang och respekt för varandras åsikter	14
Gemensamma syften och mål	14
En fungerande ledning och förankring på olika nivåer i samhället	15
Samverkan mellan skola och BUP	16
Sekretessen som ett hinder eller en möjlighet	16
Barnperspektivet i samverkan.....	17
Metod.....	18
Etnografisk ansats.....	18
En kvalitativ fallundersökning	18
Fallet	19
Urval	19
Kriterierelaterat urval.....	19
Bortfall	19
Undersökningsgrupp.....	20
Genomförande av halvstrukturerade intervjuer.....	21
Intervjuguide	21
Bearbetning av materialet.....	22
Analys av intervjutext	22
Etiska ställningstaganden	23
Resultat och analys.....	24
Centrala möten då RC/skola –BUP samverkar	24

RC- möten.....	24
EHT skriver remiss till BUP.....	25
Återkoppling på till exempel remiss.....	26
Föräldrarnas betydelse för kommunikationen.....	27
Föräldrarnas medgivande avgörande i samverkan.....	27
Barnet är en familjemedlem också.....	27
Samverkan som begrepp.....	28
Samverka är att se hela barnets situation.....	28
Kunskap om varandra behövs i samverkan.....	29
Individuellt utbyte.....	30
Ömsesidigt kunskapsutbyte.....	30
Telefonkontakt för att få råd och stöd.....	30
Samverkan i förhållande till barn och unga.....	31
Samsyn, tidiga insatser och relevanta krav.....	31
Fler konkreta åtgärder, tack.....	32
Diskussion.....	33
Metod diskussion.....	33
Resultatdiskussion.....	34
Slutord och fortsatt forskning.....	35
Referenslista.....	37
Intervjuguide.....	39
Informanten – bakgrund.....	39
Samverkan mellan BUP och RC/skola.....	39
Samverkansformen som en organisationsform.....	40
Samverkan som begrepp.....	40
Mötet (ansikte –mot - ansikte) och kunskapsutbytet.....	40
Barnet och samverkan BUP – RC/skola.....	40

Inledning och bakgrund

Denna undersökning har sin utgångspunkt i samverkan mellan kommunen och landsting när det gäller barn som går i skolan parallellt med att insatser sker på barn- och ungdomspsykiatri (BUP). I den kommun som jag undersöker finns en politisk förankring i samverkan mellan skola och socialtjänst, där resurser kring vård och stöd till barn och unga samlas i en enhet på barn- och utbildningsförvaltningen. Denna enhet kallas Resurscentrum (RC). Samarbete finns mellan RC och kommunens barn- och ungdomspsykiatriska mottagning, men BUP ingår inte i den politiskt förankrade samverkansformen. Samarbete finns även mellan RC och polismyndigheten, samt primärvården i länet. RC kan beskrivas som navet i samband med samverkan kring barn- och unga som finns i kommunen och här finns den samlade kompetensen kring barn i svårigheter och även stöd till familjer. Det är härifrån som stöd och hjälp ges till kommunens skolor i form av till exempel handledning av enskilda pedagoger eller arbetslag. Specialpedagogerna har sin anställning på resurscentrums pedagogiska centrum, även om de till största delen är verksamma där barn och unga finns, d.v.s. ute på skolorna. Även skolsköterskan har sin anställning på RC och båda yrkeskategorierna ingår i skolornas elevhälsoteam (EHT). Gemensamt för de verksamheter som finns inom RC är bland annat att arbeta utifrån ett barnperspektiv med stöd i barnkonventionen, vilket framkommer i en folder för verksamheten. Studiens problemområde handlar om samverkan BUP och RC/skola, samt vilka möjligheter och hinder som föreligger för denna samverkan. Anledning till att jag skriver RC/skola är för att betona skoldelen av Resurscentrum. Socialtjänsten kommer inte att ingå i min undersökning. Problemområdet är adekvat utifrån det faktum att allt fler barn anses må psykiskt dåligt idag och remitteras till BUP för utredning och behandling. Bland annat tar Larsson-Swärd (2009) upp barn och ungas utsatthet i dagens Sverige, där bristande vuxenkontakt, krav och stress i en snabb samhällsförändring lyfts fram som bidragande orsaker till att barn och unga mår dåligt. En annan faktor som gör problemområdet aktuellt är att samverkan kan ses som en organisationsprincip idag (Lindberg, 2009), och det råder en vilja att samverka i dagens samhälle, vilket inte minst kommer från politiskt håll.

Samverkan - ett politiskt uppdrag och en vardaglig verksamhet

I samband med propositionen *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m* år 2002, kom lagbestämmelser kring samverkan med stöd i förvaltningslagen, 6 §. Detta innebar att myndigheter blev särskilt skyldiga att samverka kring frågor som rör barn som far illa eller som riskerar att fara illa. Något som reglerades i lagstiftning för polis, förskola och skola, socialtjänst samt hälso- och sjukvård. Ytterst ansvarig för att barn och unga som far illa ska få det skydd de behöver har socialtjänsten och för att socialtjänsten ska kunna ta detta ansvar finns en anmälnings- och uppgiftsskyldighet. Hänvisningar till denna lag (och skyldighet) finns bland annat i skollagen, hälso- och sjukvårdslagen och polislagen. I samband med dessa skärpta lagbestämmelser fick Myndigheten för skolutveckling, Socialstyrelsen och Rikspolisstyrelsen i uppdrag av regeringen att ta fram strategier för samverkan (Myndigheten för skolutveckling 2006; Myndigheten för skolutveckling, Socialstyrelsen och Rikspolisstyrelsen 2007). Innan strategierna blev klara arbetade Myndigheten för skolutveckling (2006) med uppgiften att få till stånd utökad samverkan mellan skola, polis, socialtjänst och BUP. I samband med detta gjordes en inventering av hur samverkan fungerade lokalt. Ett exempel på lokal samverkan som nämns i inventeringen är den kommun

jag ska undersöka i min studie. Ett annat exempel som nämns är Vardagsnära Insatser med Tydlig Samverkan (VITS) som är en samverkansform mellan länets landsting och dess kommuner. Samverkan sker här kring barn med neuropsykiatrisk bakgrund, och syftet är att tidigt upptäcka och ge adekvata stödinsatser genom ett samarbete mellan föräldrar, skola och landstingets specialistverksamheter, som till exempel BUP. I ytterligare en kommun där samverkan sker mellan skola och socialtjänst, har samverkansavtal och en handlingsplan upprättats tillsammans med BUP. Detta beskrivs som ett sätt att förhindra att barn och familjer ska 'ramla mellan stolarna' i gränsen mellan elevhälsan, BUP och socialtjänsten. I dessa exempel presenteras samverkan som ett positivt verktyg för att få en helhetsbild av ett barns situation, bland annat i samband med bedömningar och insatser. Vidare anses samverkan motverka att barn och familjer hamnar i kläm mellan olika yrkesgrupper, som i värsta fall motarbetar varandra i brist på samsyn. Tidiga insatser och förebyggande beskrivs även som en samhällsekonomisk vinst, men först måste en framgångsrik samverkan ta form. Detta kräver att kommunens politiska ledning tagit ställning och att samverkansformen genomsyrar hela verksamheten på ett sätt att föräldrar och barn känner till den (Myndigheten för skolutveckling, 2006). Myndigheten för skolutveckling, Socialstyrelsen och Rikspolisstyrelsen (2007) gav sedermera ut *Strategi för samverkan – kring barn som far illa eller riskerar att fara illa*. Strategierna är ett policydokument för att stödja processen mot en framgångsrik samverkan på en lokal och regional nivå. I strategierna framgår ett konsekvent barnperspektiv i samverkan mellan skola, polis, socialtjänst och BUP. Tydliggörandet av barnperspektivet beskrivs minska risken för att ett verksamhetsperspektiv blir dominerande. Vidare framgår att samverkan mellan parterna kan ses som ett samhällsuppdrag, med ett övergripande gemensamt mål att hjälpa barn som far illa eller riskerar att göra det. Det betonas att insatser som görs ska ske tidigt i barnets liv och präglas av en samsyn mellan personalkategorierna. Den samsyn som presenteras innebär att många olika faktorer på olika nivåer i samhället gör att barn hamnar i svårigheter, och innebär att insatser bör sökas på ett sätt som motsvarar detta. Vidare framgår att samverkan mellan olika myndigheter kräver en genomtänkt arbetsform med tydlig struktur och en fungerande styrning.

Dagens samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och BUP

I Skolverkets (2009) rapport refereras det till ovan nämnda policydokument i samband med olika framgångsfaktorer i samband med samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och BUP. Det visar sig att det nationella samverkansprojektet har på intet sätt stannat av och skolverket nämner att ca 100 kommuner deltar i olika samverkansformer inom ramen för regeringsuppdraget. Skolverket ger beskrivningar av vad skola, socialtjänst, polis och BUP samverkar kring, vilket är bland annat elever med hög frånvaro, drog- och brottsförebyggande arbete, samverkan till stöd för barns och ungas psykiska hälsa och samverkan för elever som har behov av särskilda stödinsatser. Genom personal och föräldrars röster framgår vikten av gemensamma insatser kring barn och unga, korta beslutsvägar och möjlighet till handledning samt konsultation. Skolans roll skrivs fram som den naturliga och självklara platsen för alla barn, vilket ger skolan en unik möjlighet att verka förebyggande och främjande. Skolverket anser att det är här som insatserna ska ske i första hand. Svårigheter som pedagoger nämner är att identifiera barn som far illa eller riskerar att göra det, här krävs bra metoder och kunskap. I de olika beskrivningarna framgår även vilka huvuduppgifter som tillskrivs BUP och Polisen. BUP har en övervägande funktion som specialistresurs med möjlighet att utreda, behandla samt vårda barn och unga. Polisen har brottsförebyggande och åtgärdande uppgift i sitt åtagande.

Specialpedagogen och samverkan

Ahlberg (2009) nämner att den specialpedagogiska forskningen har karakteriserats av mötet mellan skolans utbildningsvillkor och människors (barns) förutsättningar, vilket kan tyckas stärka specialpedagogens roll i samverkan skola och barn- och ungdomspsykiatri (sjukvård). De två forskningstraditioner som skola och sjukvård representerar beskrivs av Rosenqvist (2007) som det kategoriska och det relationella perspektivet. Han menar att grovt kan man se det relationella perspektivet som representant för barn *i* svårigheter (med sikte på förändring i miljön) och det kategoriska som representant för barn *med* svårigheter (barnet är ägare av problemet). När båda dessa perspektiv finns presenterade kan specialpedagogen vara den länk som genom handledning hjälper pedagogerna att komma fram till lösningar i den rådande skolmiljön. Samverkan kan ses som en del av specialpedagogens arbete både på ett teoretiskt och praktiskt plan.

Teoretiskt gäller det att kunna se individens bekymmer i relation till det samspel som sker i miljön och den kulturella tolkningsbakgrund som påverkar utifrån olika samhällsnivåer (Hundide, 2008). I praktiken ingår specialpedagogen ofta i elevhälsoteam (EHT) tillsammans med andra yrkeskategorier, men även andra nätverk och mötesformer utgör arena för samverkan. Specialpedagogens arbete riktar sig främst mot barn i svårigheter, den grupp barn som kan befaras vara i riskzonen, och där samverkansbehovet blir som störst. Inte minst genom skyldigheten att samverka, i skollagen står det: *Förskoleverksamheten, skolan och skolbarnsomsorgen ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs* (Skollagen, 1 kap. 2 a §)

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att öka förståelsen för samverkan med utgångspunkt i de erfarenheter som en psykolog, två specialpedagoger och en skolsköterska har av samverkan mellan RC/skola och BUP.

Frågeställningar

För att precisera studiens syfte använder jag mig av följande frågeställningar.

- Vilka erfarenheter har psykologen, skolsköterskan och specialpedagogerna av samverkan BUP och RC/skola?
- Hur beskrivs kommunikationen i samverkan mellan RC/skola och BUP?
- Hur beskriver psykologen, skolsköterskan och de två specialpedagogerna samverkan som begrepp?
- Beskriver psykologen, skolsköterskan och de två specialpedagogerna att samverkan mellan BUP –RC/skola gynnar barnet? Och i sådana fall hur gynnar det barnet?
- Vilka möjligheter och hinder beskriver psykologen, skolsköterskan och specialpedagogerna i samverkan BUP och RC/skola?

Teoretiska utgångspunkter

För att förstå psykologen, skolsköterskan och specialpedagogernas erfarenheter och beskrivningar av i samverkan och den kommunikation som framkommer i samband med beskrivningen använder jag mig av sociokulturella utgångspunkter.

Sociokulturellt perspektiv

Samspel och kommunikationsprocesser står i fokus för det sociokulturella perspektivet för människors utveckling och lärande. Människan är en unik varelse och genom språket kan vi dela erfarenheter med varandra och omskapa vår verklighet, vilket vi gör bland annat med hjälp av språket, d.v.s. vi utvecklar diskurser om omvärlden. Dessa sociala och kulturella erfarenheter formar vårt sätt att bete oss, och över tid sker kulturella förändringar (Säljö, 2008). Hur vi ser på och hanterar till exempel barn i svårigheter är med andra ord beroende av vår samtid. Av Säljö (2008) framgår att människan utvecklar och gör erfarenheter genom artefakter (dator, miniräknare et cetera) och dessa blir därför en del av den kommunikativa tillvaro vi samspekar i. Fysiska liksom intellektuella redskap medierar verkligheten för människor, vilket innebär att vi inte står i direkt och otolkad kontakt med omvärlden. Vi hanterar omvärlden *med hjälp av olika fysiska och intellektuella redskap som utgör integrerade delar av våra sociala praktiker (s. 81)*. Något som blir särskilt tydligt i ett komplext samhälle som den västerländska kulturen utgör. Säljö (2008) skriver att mediering sker inte bara med hjälp av teknik och artefakter, det viktigaste redskapet är språket. Språket i sin tur kan ses som en länk mellan tanken och det uttalade i en kommunikation, och inom det sociokulturellt perspektiv är det sagda ordet det vi säkert vet (samt det skrivna). Språket och handlingen används olika beroende av situation, och är situerad. Säljö (2008) belyser att *handlingar och praktiker konstituerar varandra (s.128)*, vilket är den grundläggande analysenheten inom den sociokulturella traditionen.

Samverkan i en social praktik

Utifrån ett sociokulturellt perspektiv är det intressant att ta hänsyn till de kommunikativa mönster som förekommer i verksamhetssystemet för att kunna förstå individens sätt att använda samverkan/språket som medierad redskap i en social praktik. Kommunikativa processer är centralt i ett sociokulturellt perspektiv, och det är genom kommunikation som människor blir delaktig i kunskaper och färdigheter (Säljö, 2008). I min studie finns intresset att se vilka kommunikativa mönster som deltagarna beskriver i samband med den aktuella samverkansformen, samt vilka möjligheter och hinder som kommer till uttryck genom de fyra intervjuerna. Det blir centralt att analysera vilken kommunikation som deltagarna beskriver som dominerade i miljön, d.v.s. när samverkan sker mellan BUP –RC/skola. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv bör även hänsyn till helheten (makronivå) tas för att förstå individen (mikronivå). Samverkan används i en situerad kommunikativ praktik som har utvecklats inom ramen för det etablerade verksamhetssystemet, vars traditioner och historia man inte kan tänka bort. I studien är informanternas beskrivning av samverkan i fokus, vilket bör ses bland annat i ljuset av tidigare nämnda internationella samverkansprojekt, men även att svaren ges i en intervjusituation. Säljö (2008) skriver att den sociokulturella traditionen handlar om att *utgå ifrån en beskrivningsnivå där människan ses som både en biologisk och sociokulturell varelse (s.231)*. Det sker ett samspel mellan biologiska förutsättningar (fysiska, psykiska och kommunikativa) och förmågan att skapa medierande redskap. Detta samspel utgör grunden för den sociokulturella utvecklingen, som i sig är ett kollektivt lärande.

Samverkan kan ses som en del av nutidens kollektiva lärande, ett intellektuellt redskap för att ta del av och hantera den komplexa värld som vi människor har skapat. Detta tydliggörs i exempel längre fram i examensarbetet där jag skriver fram samverkan som ett sätt att hantera det avstånd som blir mellan organisationers allt mer specialiserade verksamheter. Säljö (2008) skriver om samspelets viktiga betydelse, och den vardagliga interaktionen och det naturliga samtalet ses som den i särklass viktigaste läromiljön för människan. Den situerade sociala praktiken har betydelse för de interaktiva färdigheterna som utvecklas, genom att den lär människan att inta andras perspektiv, skriver Säljö. Denna färdighet utgör grund för kompetensutveckling och förmåga att inta andras perspektiv, och kan med andra ord vara avgörande färdighet för hur mötet med andra professioner tar sig i uttryck och samverkan utvecklar sig.

Barn i behov av särskilt stöd i ett sociokulturellt perspektiv

Hundide (2008) belyser genom sin forskning barns utveckling utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Det sociala samspelet med för barnet viktiga personer påverkar hur barnets utveckling fortlöper och den kognitiva utvecklingen är med andra ord en socialt understödd process, skriver Hundide. Utvecklingen kan i och med detta ta olika vägar beroende på uppväxtmiljö och personer som ingår i den, vilket blir tydligt när man tittar på skillnader i olika kulturer. Skillnaderna behöver inte innebära så mycket mer än att det är just skillnader, vilket anses normalt. Att inte följa en given kognitiv stadieteori, som till exempel den Piaget presenterar, behöver med andra ord inte innebära att det är något är onormalt, bara att barn utvecklas olika. Hundide förkastar inte biologiska faktorer, han menar att man måste se till de omständigheter och faktorer som leder till att olika människor har olika möjlighetsstrukturer och utvecklingskarriärer, och det är vanligen inget barnen själva väljer. Till skillnad från den klassiska utvecklingspsykologin med stadieteorier finns i det sociokulturella perspektivet ett intresse för kontext. Hundide kopplar således den sociokulturella betydelsen med kognitiva prestationer och menar att det sociala sammanhang som barnet befinner sig i har betydelse för hur det går i skolan. I denna mening blir specialpedagogens uppgift att utröna hur barnet uppfattar till exempel lektionen, eller testsituationen. Det handlar om att sätta sig in i barnets värld innan bristande förmåga tillskrivs eleven/barnet. Det samma gäller barn som uppfattas ha ett avvikande beteende, det gäller här att tänka efter vad som är logiken bakom handlingarna.

Tidigare forskning om professioners samverkan mellan organisationer

Olika synsätt på samverkan

I min studie undersöker jag hur personal (psykolog, specialpedagoger och skolsköterska) uppfattar samverkan mellan RC/skola och BUP. Här blir begreppen samverkan och samarbete centrala och för att belysa dessa begrepp använder jag mig av tidigare forskning. Lindberg (2009) tar i sin studie upp att i praktiken används samarbete och samverkan parallellt och som två likvärdiga begrepp. Ytterligare begrepp som används parallellt, enligt Linberg, är samordning, nätverk eller partnerskap. Danermark (2000) menar dock att det finns en skillnad i att samarbeta och att samverka. Han skriver att samarbetar gör vi dagligen då det sociala livet bygger på ett samarbete mellan människor, medan samverkan *innebär att man tillsammans med andra, ofta personer med annan utbildning, och som är styrda av andra regelsystem och i annan organisatorisk position, arbetar mot ett gemensamt mål (s.15)*. Danermark (2009) tillskriver samverkan som något mer än ett gränsöverskridande samarbete över förvaltnings- och huvudmannagränser, vilket har sin grund i att han ser samverkan som ett socialt fenomen där olika synsätt möts, synliggörs, och eventuellt omvärderas.

Lindberg (2009) beskriver samverkan som något människor gör tillsammans och kan i och med detta uppnå sådant de inte skulle klara på egen hand. Hon ger dessutom exempel på vad samverkan kan innebära i praktiken. Nämligen att de möts *för att diskutera en lösning på ett problem som man inte kan lösa inom den egna organisationen, att de delar med sig av sin kunskap för att genomföra uppgifter som inte faller inom ramen för en organisation eller att de utför vissa uppgifter tillsammans (s.6)*. Danermark (2000) ger en liknande bild av vad människor gör när de samverkar. Han skriver att det är *medvetna målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte (s.15)*.

Dagens behov av att samverka bottnar i ett samhällsansvar

Att samverka beskrivs som en aktivitet där den egna organisationsgränsen överskrids och av forskningen att döma, samt de politiska intentioner som nämndes i inledningen, så är detta en önskad företeelse i samhället idag. Lindberg (2009) beskriver i sin studie att samverkan kan ses som en nutida organisationsprincip, där det kan handla om att nå en utvidgad kompetens, lösa ett samhällsproblem eller att profilera sig som organisation. Att samverkan är så aktuell kommer sig av att organisationerna är mer avgränsade och specialiserade idag, medan frågorna eller behoven som ska bemötas är komplexa och berör fler områden än vad som inryms i den egna organisationen, skriver Lindberg. Hon framhåller samhällsutvecklingen som orsak till att organisationer är snäva och pekar bland annat på att aktiviteter i en organisation ska gå att granska. Detta har medfört ett tydligare ansvar för det som sker inom verksamheten och en följd är att det upprättas dokument som befäster självständigheten. Dokument och företeelser som gör att organisationen går att granska kan exempelvis vara verksamhetsmål, redovisningssystem, krav på uppföljning och utvärdering. I och med att organisationerna tydliggör och avgränsar sin verksamhet kan rätt sorts förväntning ställas, men det uppstår även en ökad risk att hamna mellan två avgränsade organisationer. Lindberg lyfter härmed en rättssäkerhetsaspekt i samband med samverkan. Den enskilde ska inte hamna

mellan stolarna, d.v.s. mellan två offentliga organisationers snäva uppdragsområde. Det framgår av Lindberg att det är ett gemensamt ansvar i samhället att så inte sker, och som ett led i detta ansvar är personal inom sjukvård och andra socialt inriktade verksamheter ålagda att samverka, ofta kring utsatta klienter, Anell och Mattisson (2009) ger också uttryck för samhällsansvaret i sin forskning och skriver att behovet till den interkommunala samverkansformen är att kommuner och landsting förväntas erbjuda en viss service till sina invånare. Fleetwood och Matscheck (2009) skriver att det i framtiden blir intressant att se till vilken grad avtal mellan kommun och landsting kommer att öka samverkan kring barn och ungdom, som är ett nationellt mål (till exempel nämndes VITS i inledningen).

Samverkan med utgångspunkt i en organisation

Danermark (2000) har i sin forskning fokus på organisationer som samverkar om människor, vilket gäller sjukvård, BUP, skola, polis och socialtjänst. Han lyfter skillnaden i att samverka då det handlar om människobehandlande organisationer¹, än om det handlar om byggbranschen. Han menar att samverkansprocessen bör i dessa organisationer *ses som en lärandeprocess där frågor om makt, inflytande och känslor spelar roll (s.17)*. Något som får betydelse för de mål man sätter upp och hur insatserna utvärderas. Danermark skriver att all samverkan har ett objekt så till vida att man samverkar alltid om något, men i de organisationer där eleven, patienten eller klienten finns är objektet även ett subjekt, vilket gör skillnad i sättet att samverka. I dessa organisationer har deltagarna olika yrkesbakgrund och tar ställning kring ett gemensamt problem utifrån skilda kunskaps- och förklaringsmässiga faktorer. Detta ställer andra krav på deltagarna som måste kunna hantera olika synpunkter på ett sätt som inte går att jämföra med de förutsättningar som råder vid annan samverkan, d.v.s. kring objekt. Danermark förtydligar resonemanget med ett exempel som beskriver det faktum att en målare har vanligtvis inte synpunkter på elektrikers arbete, medan när en elev tas upp i ett elevhälsoteam ses denne utifrån ett pedagogiskt, psykologiskt och ett socialt perspektiv. Alla har synpunkter utifrån sin kunskapsdimension och en konkurrens kan uppstå i de människobehandlande organisationerna vars motsvarighet inte står att finna i organisationsformer kring objekt. Lindberg (2009) menar dock att synen på organisationen påverkar det som sker mellan organisationerna. Det är skillnad i att se organisationsstrukturen som en process som kontinuerligt utvecklas och förändras än som en mer stabil struktur. Man kan lägga tonvikten på olika sätt att se med fokus på till exempel process och relation, eller struktur och transaktion. Det finns emellertid forskning som visar att dessa två ytterligheter inte behöver konkurrera med varandra, framgår av Lindberg. Med bakgrund till tidigare resonemang när det gäller de människobehandlande organisationerna framgår dessa organisationer mer som en verksamhet som kan beskrivas i termer av process och relation, medan i byggbranschen kan det vara mer adekvat att lägga tonvikten vid struktur och transaktion.

Samverkan utifrån intresse

Lindberg (2009) lyfter i sin forskning att vid samverkan mellan organisationer ligger en arbetsprocess *som involverar ett flertal aktörer som interagerar med varandra och där interaktionen är organiserad (s.53)*. Det framgår att samverkan inte bara är en organisationsstruktur utan det handlar också om en relation mellan människor.

¹ Danermark (2000) benämner organisationer som samverkar om människor för människobehandlande organisationer, som exempel nämner han skola, socialtjänst och sjukvård.

Lindberg (2009) har i sin forskning sett att gemensamma intressen är den vanligaste orsaken till att organisationer samverkar, vilket innebär att organisationen uppnår sådant som den inte kan på egen hand. I samverkan initierad utifrån denna faktor uppstår ett ömsesidigt beroende, framgår det av Lindberg. Hon menar att här handlar samverkan om att mötas på lika villkor och med ett gemensamt intresse, vilket skulle kunna vara utifrån en rättssäkerhetsaspekt där parterna samverkar kring ett barn i svårigheter. Vidare uppmärksammar Lindberg att den offentliga sektorn ofta för fram argument i samband med samverkan som har med möjligheten att kombinera eller komplettera kunskaper att göra. Detta innebär att olika professioner möts och lär av varandra, och vidgar sin kompetens. Danermark (2000) visar dock på i sin forskning att det inte är så enkelt, utbytet sker inte av sig självt utan kräver bland annat en tydlig ledning och att förutsättningar² finns för att ett lärande ska ske. Lindberg (2009) hävdar dock att det någonstans gäller att komma igång att samverka, så att inte deltagarna i samverkansformen stannar av i att diskutera förutsättningarna som kan vara tidskrävande och komplexa att reda ut. Detta sker sällan, enligt Danermark (2000), att förutsättningarna diskuteras innan samverkansprocessen startar, men understryker att det underlättar om de finns där. Lindberg (2009) framhåller i sin tur att när initiativ till samverkan sker utifrån ett intresse har en gemensam vision etablerats så att samverkansformen har goda förutsättningar att komma till positiva resultat. Samverkan anses då sker för att uppnå något som är bra för alla och inte bara ena parten. Samverkan betraktas i dessa sammanhang som frivillig och man kan uttrycka det som att drivkraften kommer underifrån upp. Med detta menas att initiativet att samverka kommer från anställda i verksamheterna och inte ledningen. Larsson-Swärd (2009) benämner fenomenet utifrån ett processperspektiv. Hennes forskning pekar på att förändring (och som samverkan ofta handlar om) som sker utifrån ett underifrån upp perspektiv har en organisationsstruktur som respekterar barnperspektivet på ett bättre sätt, vilket torde gälla även om samverkan initieras utifrån ett detta perspektiv.

Nätverk och interprofessionell samverkan

Ett exempel på en samverkansform som initieras utifrån detta perspektiv är nätverk. Anell och Mattisson (2009) visar i sin forskning att när kommuner och landsting samverkar ingår ofta deltagarna för samverkan i nätverk. Nätverk är decentraliserade och hålls ihop mer genom relationer och kontakter än genom en ledning, skriver forskarna. Nätverksträffar handlar ofta om erfarenhetsutbyte med syftet att verksamheter ska utvecklas. Anderssons (2004) ger här sin bild av nätverksarbete i samband med att elever är i svårigheter, vilket har sin grund i hennes studie med fokus på samverkan mellan BUP och skola. Andersson menar att *genom att vuxna runt eleven hittar hållbara och fungerande samarbetsformer hjälper man eleven i skolan. Man utser varken eleven eller någon annan enskild person som orsak till problemet, utan ser problemet i ett större sammanhang (s.204).* Fleetwood och Matscheck (2009) beskriver i sin forskning samverkan kring barn och unga, och på ett illustrativt sätt framgår behovet när de skriver att *ett enskilt litet barn kan få en hel armé med olika specialister omkring sig från olika yrken: lärare, speciallärare, skolkurator, skolsköterska, rektor, socialsekreterare, psykiater, psykolog, habiliteringspersonal, biståndshandläggare, familjebehandlare m.m. (s.163).* Vidare beskrivs hur dessa professionella arbetar i olika verksamheter som är uppdelade mellan kommun och landsting. Enligt Fleetwood och Matscheck (2009) förordar forskare multidisciplinära team för att utveckla samverkan. Dessa beskrivs som en mindre grupp personer från olika professioner och som arbetar tillsammans över formella organisationsgränser. Detta för att ge service till en speciellgrupp. Teamen är ett forum för samverkan. Forskarna tar upp ett annat sätt att samverka, utan forum att samverka.

² Förutsättningar vid samverkan tas upp på s.12 -15.

I dessa fall åläggs de olika professionerna att tillsammans arbeta fram en handlingsplan kring det enskilda barnet, vilket kan beskrivas som att ett multidisciplinärt team skapas kring varje barn där insatser bör samordnas. Fleetwood och Matscheck hävdar att även i dessa tillfälliga konstellationer finns behov av att synliggöra skillnader i till exempel synsätt för att dessa inte ska fungera hindrande i samverkan. Något som kan vara svårt att få till i tillfälliga konstellationer. Willumsen (2009) beskriver i sin forskning interprofessionell samverkan i samband med barn i utsatta situationer. Den interprofessionella samverkansformen är ett team av professioner, d.v.s. personer med olika yrkesbakgrund, som ska arbeta ihop en tid. Willumsen följde ett sådant team och i den aktuella studien handlade det om att de professionella skulle finna bästa möjliga åtgärder för barn och familjer i svårigheter. Willumsen fann att de professionella utvecklade en flexibel hållning där de kunde omvärdera sina åsikter i förhållande till andras perspektiv och barnets utveckling. Den interprofessionella samverkan blev en fråga om dynamisk förhandlingsprocess i samband med att olika lösningar prövades, samt möjligheter och åtgärder värderades. Willumsen beskriver resultatet som visade att vara flexibel var viktigare än att upprätthålla en professionsgräns. Hon beskriver detta som att det professionella teamet gick från en rutiniserad samverkan till en radikal samverkan.

Samverkansnivå

Lindberg (2009) belyser i sin forskning att ömsesidigt utbyte inte bara handlar om ett utbyte utan även om att skapa mervärde för deltagarna. Denna beskrivning ger uttryck för en nära samverkan mellan deltagarna. Danermark (2000) ringar in fyra olika ambitionsnivåer för interorganisatoriska samverkan, där deltagarnas ambitionsnivå kan variera. Ambitionsnivån kan vara mycket låg till mycket hög, och ju högre ju mer nära finns samverkansparterna varandra. Danermark framhåller att det är bättre att börja med en låg samverkansnivå för att efterhand utveckla samverkansformen mot en högre nivå. Denna illustration kan jämföras med Anell och Mattisson (2009) som beskriver samverkan utifrån hur mycket anpassning och integration som krävs. Danermark (2000) beskriver fyra olika samverkansnivåer enligt följande:

Ambitionsnivå 1

Samverkan består här av att en yrkesgrupp kallas in för att ge råd och stöd i ett arbete.

Ambitionsnivå 2

Här sker en strukturerade och koordinerade insatser för att ge en likvärdig information till en målgrupp, men arbetet utförs för sig.

Ambitionsnivå 3

Här handlar samverkan om ett gemensamt arbete i förhållande till ett avgränsat fall, och som exempel på detta kan nämnas elevvårdskonferenser eller elevhälsoteam

Ambitionsnivå 4

Denna nivå kan exemplifieras av två verksamheter som slås samman

(Danermark, 2000, s.17-18)

Möjligheter och hinder i en hållbar samverkan

Målet med att initiera en samverkan är enligt forskningen att den ska hålla över tid och att det ska bli positiva effekter i förhållande till den målsättning samverkansformen föregås av. Det visar sig dock att det inte alltid blir så, och att det ömsesidiga förtroendet mellan parterna uteblir (Lindberg, 2009; Anell och Mattisson, 2009). Enligt Danermark (2000) krävs det att vissa förutsättningar finns för att samverkansprocessen ska leda till ökad kompetens, bättre tillfredsställelse med jobbet samt ökad effektivitet. Han menar att det är ledningens skyldighet att skapa dessa och ansvaret står att finna just hos ledningen om samverkan inte lyckas. Ingen anställd ska behöva klä skott för att en samverkan misslyckats, enligt Danermark. Han skriver att detta kan ske indirekt genom argument som att personkemin inte stämmer. I följande avsnitt har jag valt att presentera tidigare forskning som främst lyfter fram faktorer för en framgångsrik samverkan mellan organisationer.

Ömsesidigt förtroende

Anell och Mattisson (2009) liksom Lindberg (2009) lyfter det ömsesidiga förtroendet som en avgörande faktor i processen mot en hållbar samverkan. Det är ett mål att nå i själva samverkansprocessen och ett led i att ta ansvar till exempel för samhällsuppdraget kring barn som far illa eller riskerar att göra det. Men det ska till andra faktorer också för att nå en framgångsrik samverkan.

En symetrisk kommunikation

En avgörande faktor för att skapa förtroende är en god kommunikation, skriver Lindberg, och menar att inom denna kommunikation ska skillnader och den komplexitet som omger samverkan hanteras. Vidare fann Lindberg (2009) i sin studie att det var vanligt med statusskillnader (rangordning) mellan de olika organisationerna som samverkar. Hon nämner sjukvården som exempel där läkarnas dominerande status riskerar att göra andra yrkesgrupper till komplement i förhållande till den kunskap läkarna har. Detta är exempel på en asymmetrisk relation och om den uppstår mellan deltagarna uppnås inte ett ömsesidigt utbyte eller lärande, skriver Lindberg. I motsats till detta beskriver Ahlberg (2009) samverkan som en medveten och ömsesidig kommunikation där parternas mål, motiv och intressen delas av deltagarna och blir gemensamma. Lindberg (2009) nämner en annan infallsvinkel för att skapa symetrisk kommunikation, vilket är medvetenhet kring språkbruket. Något som blir aktuellt om parterna kommer från olika professioner och verksamheter, då olika språkbruk kan användas. I arbetet att tydliggöra skillnader framkommer då många gånger att deltagarna menar samma sak, men använder olika uttryckssätt. Även Danermark (2000) ägnar språket uppmärksamhet i samband med hur man ska lyckas med samverkan, och menar att lära sig andras begreppsapparat är ett sätt att förstå den andre, vilket är positivt. Därtill lyfter han i sin studie att språket kan innebära möjligheten att utöva makt, vilket man bör vara medveten om vid samverkan. Vidare uppmärksammar Danermark i sin forskning att olika yrkesgrupper kan förknippas med olika prestige och makt (vilket även hör ihop med språkbruket) och ju större skillnaderna är ju större är risken att problem uppstår.

Synliggöra och hantera organisationers skillnader i synsätt och regelverk

Anell och Mattisson (2009) tar i sin studie upp skillnader och vikten av att synliggöra dessa i mötet med andra professioner för att göra dem hanterbara. Alla skillnader är inte hindrande, men om de visar sig vara det har Danermark (2000) i sin forskning kommit fram till att dessa ska undanröjas eller hanteras. Det framgår som viktigt att vara medveten kring de mekanismer som kan inverka på hur samverkan ter sig, och att utifrån detta medverka till att olika hinder kommer upp till ytan, och inte förblir i det dolda och lever sitt egna liv. Väl synliggjorda sker en värdering av om det handlar om ett hinder i samverkansprocessen eller inte. Anell och Mattisson (2009) skriver att i början av samverkansprocessen är ofta deltagarna engagerade och positiva, men efter hand kommer skillnader utgöra hinder om inte dessa är synliggjorda och hanterade i någon form av strategi. De menar att om så sker har samverkansprocessen kommit långt, och grunden är lagd till att kunna nå gemensamma mål samt etablera ett ömsesidigt förtroende. Danermark (2000) specificerar problematiken kring skillnader utifrån de människobehandlande organisationerna och menar att skillnader mellan de samverkande avseende synsätt, organisation och regelverk ska identifieras. Han menar att det är en vinst om en deltagare (vid till exempel en elevkonferens) synliggör sitt synsätt bakom ett förslag till handlande. Detta leder till ökad förståelse bland de andra deltagarna, eftersom de då vet hur deltagaren tänker och utifrån vilken grund förslaget ges. Vidare nämns bland annat möten när pedagoger, socionomer och psykologer träffas och ger sin bild av en elev i svårigheter. Att synliggöra och förstå deltagarnas olika synsätt ger samverkan möjlighet att komma vidare, menar Danermark. Detta genom att förstå hur deltagaren tänker mer än att nå en total enighet. Lindberg (2009) ger exempel på hindrande skillnader som tycks bli mer hindrande ju större skillnaderna är. Hon nämner till exempel att parternas kultur kan skilja sig mycket åt, inklusive språkbruket. Det kan även uppstå hinder då deltagarnas uppdrag, arbetsuppgifter eller syften skiljer sig markant åt.

Engagemang och respekt för varandras åsikter

Deltagarnas engagemang kan ses som nyckel till hållbarhet, genom att deltagarna är engagerade blir samverkansformen en del av den egna verksamheten (Anell och Mattisson, 2009). Lindberg (2009) benämner också vikten av deltagarnas engagemang och skriver att deltagarnas motivation styr resultatet i samband med samverkan. Andra faktorer som är av betydelse, enligt Lindberg, är att deltagarna visar respekt gentemot övriga deltagare, och att deltagarna kan inta andras perspektiv. Detta krävs för att samverkan mellan organisationer ska fungera, menar hon.

Gemensamma syften och mål

Anell och Mattisson (2009) lyfter fram att när det gäller de gemensamma mål som parterna ska skapa så måste man se realistiskt på detta. De menar att det är en utopi att samverkansparterna ska ha exakt samma målsättning, samtidigt som det finns en risk att de gemensamma målen blir allt för övergripande. Anell och Mattisson utgår ifrån att parter ska "tjäna" på att samverka och utifrån detta perspektiv kommer organisationernas egna mål i fokus. De menar att förmodligen är det önskvärt att uppnå något av de egna målen på ett bättre sätt genom samverkansformen (vilket skulle kunna handla om utökad kompetens). Det viktigaste är dock att målsättningar inte står i konflikt med varandra, skriver Anell och Mattisson, och återigen kommer vikten av att synliggöra skillnader in i bilden. De menar att det som oftast ger upphov till konflikter vid samverkan är att aktörernas målsättningar och

intressen varierar, vilket kommer till uttryck efter hand. Parterna har då förväntningar på varandra som inte stämmer överens med den egna uppfattningen. Det kan även vara så att samsyn råder när det gäller mål och vilka olika roller som parterna har, men att man ser olika på hur insatserna bör ske av den andre parten. Lindberg (2009) nämner att samverkan inte alltid är frivillig, utan den sker för att dra nytta av varandra för uppnå sådant organisationen inte kan på egen hand. Hon menar att i dessa fall finns risken att en friktion uppstår och hindrar interaktionen mellan parterna, och arbetet mot ett gemensamt syfte. Det som händer då är att parterna har flera syften och försöker tillfredsställa så många olika syften som möjligt för att samverkansarbetet inte ska stanna av och skapa frustration, skriver Lindberg. Något som ses som en bättre lösning än att arbetet stannar av helt.

En fungerande ledning och förankring på olika nivåer i samhället

Danermark (2009) lyfter utifrån sin forskning att en välfungerande samverkan har förankring i verksamheterna, men även på politisk nivå. Danermark (2000) visar i sin forskning att ledningen har en stor betydelse för hur samverkan ter sig och utvecklar sig. Han har sett att den otydlighet som kan råda från ledningens håll kan bero på missförstånd. Exempelvis har ledningen varit med och utsett en grupp som ska samverka, efter ett tag kommer problemen, som det alltid gör hävdar Danermark, och som ledningen bemöter genom att hänvisa att kompetensen finns hos er, detta kallar han kompetensargument. Andra argument kan vara demokratiargument, och som innebär att ledningen framhåller sitt förtroende för gruppen och värdet i att de löser problem på egen hand. En annan aspekt som Danermark lyfter och som inte har tagits upp är tid, eller rättare sagt brist på tid. Samverkan tar tid, vilket även Anell och Mattisson (2009) lyfter utifrån sin forskning.

I nedanstående figur har jag sammanfattat framgångsfaktorer i form av cirklar som är i olika storlek. De olika storlekarna symboliserar formbarheten och att framgångsfaktorerna får olika utrymme beroende av hur samverkan mellan organisationer fungerar. Det handlar genomgående om ett gemensamt arbete. Den tunna cirkeln som löper runt de fyllda cirkelarna symboliserar ledningen som har ett ansvar att framgångsfaktorerna har kontakt med varandra och utgör en helhet.

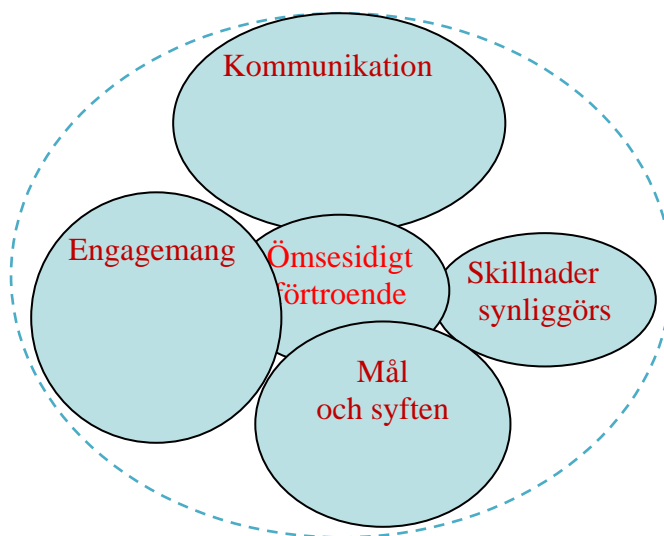

Fig. 1 Framgångsfaktorerna kommer till uttryck i varierad grad, vilket påverkar hur samverkan utvecklar sig mellan parterna, viktigt är att samverkan hålls ihop av en god struktur och fungerande ledning (cirkeln).

Samverkan mellan skola och BUP

Andersson (2004) utgår från sin forskning när hon skriver om skolans olika möjligheter att agera när barn är i svårigheter. Hon nämner bland annat att skolpersonalen kan vända sig till BUP, för att få stöd kring en elev. Detta tycks ske främst då skolans resurser är uttömda och perspektiven måste vidgas. Det är dock inte säkert att familjen tar kontakt med BUP, trots att detta rekommenderas från skolans håll, framhåller Andersson, något som kan väcka frustration hos skolpersonalen om de ser ett stort behov av att familjen tar emot denna hjälp. Hjälpinsatsen från BUP beskrivs som frivillig och det är med andra ord upp till familjen om de vill ta emot denna hjälp eller inte. Anledningarna att tacka nej kan vara många. En anledning som Andersson beskriver har sin grund i att rekommendationen från skolan är känslig, vilket gör den svår att hantera för föräldrarna. Detta leder i sin tur till att föräldrarna känner sig kritiserade, rädda och/eller osäkra. Detta är inte helt ovanligt, menar Andersson, vilket leder till att föräldrarna blir försvarsinställda. Detta får effekten att föräldrarna ser elevens svårigheter som ett skolproblem och i värsta fall uppstår en konflikt. Ett annat scenario som Andersson beskriver är att föräldrarna tar kontakt med BUP och tar även emot hjälp därifrån. Då kan problemet uppstå att skolans pedagoger inte får feedback från BUP. Läraren vet inte hur BUP-kontakten fortlöper och hur effekterna av elevens behandling på BUP påverkar eleven. Det uppstår i och med detta en osäkerhet hos skolpersonal hur de ska förhålla sig till eleven i skolan, samt vilka krav som är rimliga att ställa på eleven.

Sekretessen som ett hinder eller en möjlighet

Grundorsaken till att kommunikationen mellan BUP och skola kan utebli i samband med att en del barn får hjälp från BUP kopplar Andersson (2004) till rådande sekretess. Danermark (2000) har dock i sin forskning kommit fram till att sekretess sällan är det hinder som tillskrivs den. Han menar att om samverkansparterna noga går igenom vilken personlig information som de behöver dela samt de hinder som finns i regelverket, så kommer de troligen finna att hindren är färre än vad de först trodde. Andersson (2004) har en annan uppfattning, hon har sett att sekretessen kan bli ett hinder för samverkan och ett dilemma då alla vuxna kring eleven måste samarbeta för att eleven ska må bra. Hon menar till och med att om sekretessen innebär uteblivet informationsutbyte kan det vara skadligt för eleven, då mötet mellan elev och lärare kan försvåras. Detta kan tolkas som samspelet uteblir i den lärande situationen och enligt Andersson beror detta på att läraren känner en stor ovisshet kring hur denne kan ska förhålla sig till eleven. Andersson förespråkar att ha med familjen vid informationsmöten och/eller fråga föräldrarna vilken information som får ges till skolpersonal, så övervinns sekretesshindren, enligt henne. Detta är en strategi som är i linje med läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, LPO 94, där det framgår att skolan ska samverka med hemmet, vilket bland annat innebär att göra föräldrar delaktiga (och barn). Alla tycks vinna på att göra föräldrarna delaktiga, inte minst eleven. Andersson framhåller vidare att genom att göra föräldrarna delaktiga behöver inte skolpersonal och personalen på BUP känna osäkerhet om vad som ska föras vidare mellan samverkansparterna. Därtill behöver inte skolpersonalen riskera att felbedöma vad som är till skada för familjen, framgår av Andersson.

Barnperspektivet i samverkan

Larsson-Swärd (2009) har i sin studie fokus på barn med psykosociala svårigheter och som har olika beteendesvärigheter. Detta för att hon har sett att denna grupp barn har svårast att få adekvat stöd från skola, socialtjänst och sjukvård. Genom studien vill hon förmedla hur barnperspektivet hanteras av ansvariga myndigheter. Detta utifrån att myndigheter är alltid skyldiga att utgå från ett barnperspektiv, hon nämner i samband med detta lagstiftningen som samhällets viljeyttring för socialtjänst och sjukvård och polis, samt deras ansvar för barn som far illa. Vidare uppmanar hon att alla ska tänka till kring verkligheten och om barnperspektivet i praktiken följs. Larsson-Swärd lyfter samverkan som ett sätt att ge det stöd om lagen föreskriver. Hon skriver att det är nödvändigt att samarbete sker mellan yrkesgrupperna, men att de olika utbildningarna som blir representerade i mötet inte får utgöra hinder. Ingen yrkeskategori ska ha tolkningsföreträde före någon annan, då all kunskap är välkommen i arbetet med att hjälpa ett barn, skriver Larsson Swärd.

Metod

Etnografisk ansats

Den *deltagande observationen* inom etnografin är ett tillvägagångssätt för forskaren för att bli bekant med aktuellt kontext och få förhandserfarenheter. Erfarenheter som gör det lättare att ställa frågor som bygger på vad människor säger när de själva får bestämma villkoren för samtalet (Ahlberg, Möllås och Nordevall, 2009). Denna del av det etnografiska tillvägagångssättet inspirerade mig då miljön där studien ägde rum inte var obekant. Jag utgick från tankesättet att kunna se min förförståelse som en tillgång i samband med intervjun. Jag kände till organisationen och kunde rikta min uppmärksamhet mot informantens erfarenheter i den aktuella organisationen. Jag ser dock inte min förförståelse som en ersättning för den deltagande observationen. Vidare menar Ahlberg, Möllås och Nordevall (2009) att den etnografiska ansatsen ses som tillåtande när det gäller olika metoder och datakällor, vilket lämpar sig för att kunna kartlägga, beskriva och förstå kommunikation och samspel på skilda nivåer i samhället. Den ger även bra möjlighet till att synliggöra de kontroll- och styrningsmekanismer som gör sig gällande, skriver författarna. Denna tillämpning är i paritet med min undersökning, då samverkan är komplext fenomen som sträcker sig över flera nivåer (grupp, individ och samhällsnivå). Alexandersson (2009) har i sin fallstudie inspirerats av etnografin, vars syfte hon beskriver som att söka mening i mänskligt handlande i olika situationer. Denna mening skulle i min studie sökas i deltagarnas beskrivningar av handlingar som möjliggör eller hindrar samverkansformen mellan BUP och Resurscentrum/skola.

En kvalitativ fallundersökning

I min studie använder jag mig av Merriams (2009) tankegångar om att fallstudien är ett vetenskapligt förhållningssätt som står på egna ben (duger i sig självt). Fallstudien har sin grund i den kvalitativa forskningen och har fokus på process, förståelse och tolkning. Hon beskriver fallstudien som användbar när man vill studera en företeelse i vardagen på ett systematiskt sätt. Den är deskriptiv, vilket innebär att beskrivningen av företeelsen är omfattande och tät³. Detta kommer också i uttryck i och med att tolkning i kontext är central i fallstudien. En annan viktig komponent i fallstudien är syftet att få kunskap om en företeelse för att bättre förstå den (den är heuristisk), läsaren kan få ökad förståelse av företeelsen som studeras. I detta ligger också att få kunskap om hur företeelsen har blivit som den blivit. Den fjärde och sista viktiga faktorn är att den är induktiv, och det förekommer till exempel inga hypoteser innan undersökningen. Merriam menar att man ofta väljer någon av dessa infallsvinklar i samband med fallstudien och i denna studie ligger fokus på att nå en förståelse, vilket förklaras närmare vid beskrivning av fallet.

³ Tät = det sker en tolkning av innebörden, där hänsyn tas till bland annat kulturella normer och värderingar (Merriam, 2009)

Fallet

Alexandersson (2009) beskriver fallstudien som en metod då en specifik företeelse studeras i samband med processer eller problem. I denna fallstudie (som är en enda till antalet) är själva företeelsen *samverkan*, och problemet *möjligheter och hinder* vid samverkan. I min fallstudie ligger tonvikten på förståelsen av *informanternas erfarenheter* i samband med samverkan i den aktuella situationen. Förståelsen lyfts fram som central i fallstudien av Alexandersson (s.116) som beskriver syftet med fallstudien som när man vill *förmedla förståelse om ett avgränsat komplext sammanhang*.

Urval

När det gäller antalet informanter så tänkte jag mig sex intervjuer, men det slutade vid fyra (se bortfall). Flera av de anställda på RC känner jag till per namn och utseende, men ingen av dessa personer hör till min bekantskapskrets. Vi har träffats i vardagen ute på skolor, men även i samband med möten kring barn och familjer. Möten som har varit på skolor, RC och på BUP. Jag valde dock bort personer som jag har arbetat med dagligen, och även de jag i mitt nuvarande arbete träffar kontinuerligt.

Kriterierelaterat urval

Jag använde mig av ett kriterierelaterat urval, vilket innebär att kriterierna för att delta i undersökningen skrivs fram. Mina övergripande kriterier var att deltagarna ska jobba i den aktuella kommunen, samt ha sin anställning på Resurscentrum och/eller på BUP. De skulle även ha erfarenhet av möten där personal från RC/skola och BUP varit representerade. Utifrån dessa kriterier har ett kvoturval gjorts, vilket innebär att jag i förhållande till de nämnda kriterierna identifiera personer som kan vara aktuella att delta (se Merriam, 2009). Detta arbete pågick under arbetets gång. Något som är vanligt inom etnografisk forskning, d v s att forskaren under arbetets gång bestämmer var informationen ska sökas, även i avseende på människor och plats (se Ahlberg, Möllås & Nordevall, 2009). I realiteten innebar detta att vid ett tillfälle erbjöd sig en person att bli intervjuad efter att frågat kring ämnet, och då jag fann att personen passade inom ramen för kriterierna tackade jag ja. Vid ett annat tillfälle var jag på BUP och i samband med det besöket frågade jag en person om denne ville delta i undersökningen och bli intervjuad, vilket föll väl ut. Vid två andra tillfällen ringde jag i syfte att fråga specifika personer som jag fann intressanta att intervjua. Den ena på grund av dennes erfarenhet av den samverkan som bedrivs genom RC, men även sjukvård och BUP, hon träffar därtill många barn, föräldrar och personal i kommunen. Den andra informanten som jag frågade jobbar med tonåringar och en åldersgrupp som var underrepresenterad i undersökningen, vilket jag ansåg kompletterande, d.v.s. hur samverkan mellan RC/skola och BUP såg när barnen blivit äldre.

Bortfall

Vid två tillfällen blev det bortfall och vid båda fallen var skälen långvarig sjukdom. Varje intervju på cirka 40 minuter tog lång tid att transkribera. När de två deltagarna inte kunde delta avstod jag två intervjuer för att vinna tid. Trots detta blev det transkriberade materialet omfattande med trettio två A4 sidor skrivet i New Times Roman, textstorlek 12.

Undersökningsgrupp

Jag har intervjuat fyra stycken personer, en man och tre kvinnor. De var mellan 30 och 60 år gamla och med varierande yrkesbakgrund. Tre var anställd inom resurscentrums verksamhet på pedagogiskt centrum och familjecentralen, och en var anställd på BUP. Samtliga hade varit anställda på respektive arbetsplats mellan tre och 23 år. Den vidareutbildning som beskrivs ligger till grund för den tjänst de har idag. Informanterna träffas inom ramen för den samverkan som finns i kommunen, mer eller mindre regelbundet. Samverkan kring barn och unga sker genom resurscentrumsmöten som kan beskrivas som ett nätverksmöte. Här sker ett möte mellan olika professioner från BUP, habilitering, socialtjänst och skola. Allt beroende på det nätverk som aktualiserats, vilket kan var olika från fall till fall. Centralt i dessa möten är att föräldrarna har en framträdande roll och bjuder in de som ska delta. Ett annat forum för samverkan är elevhälsoteamets (EHT) kontinuerliga möten dit personal från bland annat BUP kan bli inbjuden. BUP kan också bjuda in till möten vid till exempel återkoppling och även dessa tillfällen kan vara källa till erfarenhet, d.v.s. samverkan.

I följande text presenterar jag deltagarna i studien lite närmare och i samband med detta har de fått fiktiva namn.

Specialpedagog 1

Erik är utbildad gymnastiklärare. Han arbetade som det i många år innan han bestämde sig för att läsa vidare till specialpedagog. Det är 10 år sedan nu. Under sin tid som idrottslärare väcktes intresset för barn med svårigheter i idrott. I samband med detta såg han att många av dessa barn även hade svårigheter i klassrummet. Intresset för denna koppling har gjort att Erik nischat sig mot barns grundläggande förutsättningar när det gäller att skriva, räkna och läsa i förhållande till motorik och perception.

Specialpedagog 2

Mia jobbar också som specialpedagog, men mer med utvecklingsarbete när det gäller skolans lärande miljö. Hon arbetar konsultativt mot pedagoger, men också mer traditionellt med enskilda elever. Innan Mia utbildade sig till specialpedagog hade hon en bred erfarenhet av att arbeta med barn i svårigheter. I sin grundutbildning är Mia lärare. Idag är det 10 år sedan hon var klar specialpedagog, och har arbetat på sin nuvarande arbetsplats i fem år.

Pykolog

Jenni är psykolog och jobbar på BUP i kommunen. Hon har även arbetat på andra platser i Sverige inom BUP. Det var i samband med att Jenni vidareutbildade sig inom klinisk psykologi med handledning av en psykoanalytiker som hon började jobba i kommunen. Här har Jenni bland annat varit med och utvecklat musikbehandling för barn och unga. Jenni har arbetat på sin nuvarande arbetsplats i 20 år.

Skolsköterska

Hanna hade arbetat som sjuksköterska i fem år innan hon bestämde sig för att läsa vidare till barnsjuksköterska. Innan arbetade hon på en allmänmedicinsk avdelning för barn mellan 0 till 15 år. Idag arbetar Hanna mer förebyggande, vilket hon önskade att göra i och med vidareutbildningen. Hon arbetar på flera skolor där hon finns tillgänglig vissa dagar i veckan.

Genomförande av halvstrukturerade intervjuer

Intervjuerna genomfördes mellan mars och april 2010. Samtliga intervjuer utfördes på respektive informants arbetsplats. De var införstådda med ämnet och mina avsikter med intervjun, vilket hade delgivits muntligt och skriftligt. Innan jag påbörjade ljudinspelningen presenterade jag ämnet ytterligare samt gav utrymme för frågor. Jag klargjorde vad jag menade med RC/skola och förhörde mig om det var ett riktigt resonemang från min sida. Detta för att det inte skulle bli ett störande inslag under intervjun i form av funderande över vad jag menade, samtliga förstod och godtog mitt resonemang. Informanterna hade avsatt tid för intervjutillfället och samtliga intervjuer upplevdes av mig som trevliga möten där jag var nyfiken på intervjupersonens erfarenhet kring samverkan. Till min hjälp hade jag en intervjuguide som beskrivs nedan och även återfinns som bilaga 1. Kvale (1997) benämner den halvstrukturerade intervjun som en pratstund om ett tema, och han menar att intervjuaren ska lyssna till det faktiska och det som sägs mellan raderna. Detta var något jag försökte tillämpa i intervjusituationen och frågade kring det sagda för att försäkra att jag hade förstått, men även kring det osagda. Det kändes viktigt för det är ett sätt att visa intresse för det som sägs och att man är angelägen att förstå den andre, vilket jag strävade efter. Kvale (1997) lyfter även vikten av sakkunskap och mänskligt samspel, men menar samtidigt att detta kan stå i kontrast till den förutsättningslöshet som intervjuaren bör inta. Detta för att nå rika och för temat relevanta beskrivningar. Merriam (2009) framhåller också vikten av ett mänskligt samspel som hon knyter an till forskarens förmåga att ställa frågor, vilket helst ska ske i kombination med en klar uppfattning om vilken typ av information som efterfrågas. Människan framsätts som det främsta instrumentet vid intervjun och ju mer öppen intervjun är desto högre krav på individuella kvalifikationer hos den som intervjuar. Själv tyckte jag att jag hade hjälp av att se situationen som en handledning, där jag var handledaren utifrån ett systemteoretiskt synsätt, och informanten var den som skulle vara i centrum för samtalet och delge erfarenheter, samt utveckla sina tankar kring samverkan. Merriam (2009) poängterar vikten av den fortgående analysen under fallundersökningens gång, som sker genom en utvärdering av intervjun för att i viss mån styra den kommande. Detta för att hålla fokus och för att inte tappa bort sig i förhållande till syftet med undersökningen. Insamling och analys sker m.a.o. parallellt, i ett senare skede sker dock en djupare form av analys av intervjutexten.

Intervjuguide

Intervjuguiden behandlade följande frågor: Erfarenheter kring samverkan mellan BUP – RC/skola, samverkansformen i kommunen, samverkan som begrepp, hur kunskaps- och erfarenhetsutbyte ser ut och samverkan i förhållande till barnet och familjen. Huvudfrågan ställde vid alla intervjuer, medan följdfrågorna fanns där som stöd för att komma vidare i intervjun. De behövdes i praktiken mer för att styra in samtalet på det aktuella ämnet, mer än att det uppstod en lång tystnad. Frågorna var av olika slag för att kunna fånga informantens erfarenheter kring samverkan. Jag använde mig bland annat av konsekvensfrågor för att klargöra hur samverkan påverkar, hypotetiska frågor för att stimulera tankar kring den egna erfarenheten och deskriptiva frågeställningar som inleddes med hur, vad eller berätta (Gjems, 1997; Enqvist, 1996). Huvudfrågorna markeras med gult, vilket är ett tydliggörande för att inte rubrikerna ska uppfattas som huvudfrågor.

Bearbetning av materialet

Bearbetning av materialet har skett utifrån ett induktivt arbetssätt för att fånga både det generella och det unika hos varje deltagare. Intervjuerna transkriberades, det vill säga skrevs av ordagrant före analysarbetet. Inga noteringar gjordes av informanternas icke verbala kommunikation, det var heller inget som skulle ingå i analysarbetet. I samband med transkriberingen lyssnades ljudbandet av och reflektioner av materialet antecknades efter hand. Det transkriberade materialet märktes med deltagarnas namn för att kunna skilja ut intervjuerna och anonymisera informanterna.

Analys av intervjutext

I paritet med studiens kvalitativa ansats har jag använt mig av en kvalitativ analys av intervjutexten. I analysarbetet har jag försökt att inta medvetenhet om min påverkan som intervjuare i framställningen och att jag dessutom har återgivit beskrivningarna i form av transkriptioner. Det vill säga, jag har försökt att bland annat identifiera och ta hänsyn till frågor som specifikt kan ha påverkat informanterna. Genomgående i studiens analysarbete har alltså teman och mönster söks för att se vad som hör ihop och särskiljer sig. Under analysarbetet utvecklades innebörder och i informanternas berättelser och deras uppfattningar klarlades. Transkriptionerna studerades var för sig för att få en helhet och översyn över materialet. En fråga analyserades i taget och jämfördes med alla deltagarnas svar på aktuell fråga. Efter detta sammanställdes huvudteman som framträder i varje intervju (Kvale, 1997).

Figuren nedan illustrerar mitt sätt att analysera texten.

Figur 2 En illustration av hur arbetet fortskred med att analysera intervjutexten

Etiska ställningstaganden

När det gäller de etiska ställningstagandena så har Vetenskapsrådets (2007) forskningsetiska principer varit gällande. Det handlar om individskyddskravet som tas upp i fyra krav. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Innan studien ägde rum läste jag och fördjupade mig i innebörden av dessa krav. Därefter har jag fortlöpande reflekterat över kraven i förhållande till min studie. Bland annat har jag i samband med *konfidentialitetskravet* värderat på vilket sätt jag ska presentera informanternas erfarenheter samt yrkesidentitet utan att direkt peka ut vilka dessa är. I en liten kommun är det lätt att identifiera människor, vilket kräver extra åtanke på det sätt informanterna presenteras. *Informationskravet* har kommit till uttryck genom skriftlig samt muntlig information. Jag har innan intervjun muntligt presenterat mig samt studiens syfte, och i samband med det informerat om deltagandets frivillighet. *Samtyckeskravet* innebär just detta att deltagare i undersökningen har rätt att själva bestämma över sin medverkan och kan avbryta när så önskas. De ska ge sitt samtycke, vilket de fyra deltagarna gjorde muntligt. Utöver den muntliga informationen som jag gav innan intervjun gav jag även information skriftligt, vilket skedde innan eller vid intervjutillfället, se bilaga 2. I samband med intervjun säkerställde jag ett muntligt samtycke av de fyra informanterna, så att de inte hade ångrat sig från det att deltagandet bestämdes. Innan intervjun spelades in (ljudinspelning) tillfrågades även deltagarna (informanterna) om de kände sig komfortabla i intervjusituationen, och informerade samtidigt att jag ämnade radera inspelning så snart jag fört över materialet till min dator. Detta gav alla informanter sitt samtycke till. Slutligen informerade jag om att när examensarbetet är godkänt kommer jag även att radera materialet i min dator, samt förstöra det transkriberade materialet med hjälp av en dokumentförstörare. Under tiden förvaras materialet på ett sådant sätt att ingen obehörig kan ta del av det (konfidentialitetskravet). *Nyttjandekravet* innebär att det material som samlats in endast får användas i denna studie och det syfte som jag har redogjort för deltagarna.

Resultat och analys

Resultatet grundar sig på fyra intervjuer med två specialpedagoger, en skolsköterska och en psykolog. I resultatet kommer dessa personer att benämnas *de fyra* alternativt *deltagare*, det sistnämnda syftar till deltagandet i studien. Resultatet kommer att presenteras med start i erfarenheter av samverkan som det ser ut idag till att mot slutet fokusera mer på de önskemål som de fyra gav uttryck för. Genom deras röst, det språk de använde för att beskriva sina erfarenheter i samband med samverkan, har resultatet tagit form. Säljö (2008) beskriver språket som ett redskap att forma tankar tillsammans, och menar vidare att vi handlar utefter dessa tankar. Detta sätt att se stärker kopplingen till det som sägs i intervjun till det som också sker i praktiken. I resultatet presenteras olika teman som visade sig varar gemensamt eller unikt för undersökningen. Dessa olika teman presenteras först i en huvudrubrik följt av eventuella underrubriker, därefter bakgrundstext och exempel följt av en analys.

Centrala möten då RC/skola –BUP samverkar

I samband med intervjun delgavs några centrala möten då parterna träffas och som skrevs fram som kärnan i samverkan.

RC- möten

Alla deltagare har erfarenhet av RC– möten. Två av dem relaterar mötesformen till det som utgör samverkan mellan BUP –RC/skola idag. En deltagare berättar att när personalen träffas i RC-mötet är det för att (skol)situationen ska bli bättre för barnet eller den unge. Det handlar om att samordna insatserna, och vad var och en kan bidra med utifrån sin profession. Tre av fyra benämner RC -möten som en mötesform som initieras när gemensamma insatser krävs, ibland är det en sista utväg. Till exempel nämner en av de fyra att RC-möten kan initieras när elevhälsa teamets arbete gått i stå. RC –möten beskrivs av denne kunna initieras av andra skäl också, som när skolform bör diskuteras. Två av de fyra berättar att det är föräldrarna som bjuder in till mötet, den ene av dem menar dock att det kan vara olika initiativtagare till mötet. En av de fyra har erfarenhet av att vara koordinator och att hålla i RC –möten, och genom honom framgår det att det egentligen handlar om tre möten som hålls med kort mellanrum. Nedan ges ett exempel på denna samverkansform går till.

Exempel 1 Erik

I: Hur ser gången ut då, från det att kontakt tas med varandra, RC/skola och BUP, tills att man träffas, RC- möten nämner du. Hur ser gången ut?

Erik: Då är man två koordinatörer, en som är samtalsledare och en som sitter och dokumenterar. Och dom här två personerna träffar då föräldrar och skola i ett förmöte där man sätter sig ner och tittar på vad som gjorts tidigare och kommer fram till ett syfte (mmm) till det här RC mötet. Och så gör man en gästlista. Och då är det egentligen föräldrarna om det är dom som har bett om ett RC möte, men ofta är det skola och hem tillsammans som ofta är initiativtagare (mmm), och då är det föräldrarna som kan komma med förslag och även om det är en ungdom som är så pass stor som är med på det där förmötet (mmm). Så nämner man viktiga personer som känns angeläget att dom finns med på det här RC mötet. Man gör en gästlista helt enkelt och gör ett utskick sen då, en inbjudan till RC möte nummer 1. Och det kan vara en kurator, det kan vara en mentor i skolan, det kan vara en rektor, det kan vara en mormor som är väldigt viktig för det barnet. Och som kan finnas med då när man gör en handlingsplan sen hur man kan gå till väga och möta det här barnets behov, för vi samlas ju för att det är ju någonting som folk tycker är angeläget att sätta sig ner och prata om (mmm).

Så gör man en inventering av RC möte 1 och sen på 2:an gör man en handlingsplan där alla får tänka till från RC möte 1 till 2 vad kan jag bidra med för att hjälpa Kalle. För att tillmötesgå de behoven som har framkommit på RC möte 1. Och så ser man också till att när de här två RC- mötena är avslutade att det finns en spindel utsedd som är insatt så att säga kring barnet och fortsätter sen den här uppföljningen för vi gör en handlingsplan som ska följas upp (mmm), tämligen regelbundet, så att vi ser att alla gör det dom har åtagit sig att göra (mmm). Och så ska det utmynna i något positivt, vilket det förhoppningsvis gör och som det för det mesta gör.

I: Mmm och då ingår BUP där i och med att de kan bli inbjudna?

Erik: Precis, då kan BUP bli inbjudna, som gäster så att säga, dom finns med. Sen kan det också vara så att BUP inte är med på arenan i början, men att det visar sig när man gör en inventering på RC möte nummer 1 att det känns angeläget att BUP blir inkopplade. Och då kan man bjuda in dom till RC möte nummer 2 (mmm). Och då kan dom också finnas med i den handlingsplanen som då ska sjöställas i och med nr 2. Så BUP kan finnas med på arenan innan RC –mötena, men de kan också bli inbjudna, och det kan bli ett resultat av att BUP kommer in utifrån handlingsplanen (mmm).

Erik beskriver en strukturerad mötesform som följer en viss ordning. En del i strukturen är koordinatörerna, som dokumenterar och håller i mötet. Erik berättar vidare att ofta är det skolans personal och föräldrarna som tillsammans som är initiativtagare till RC-möte. Det verkar som att RC-mötet kan ses som ett forum för skola och hem att agera tillsammans. Erik beskriver vidare att allra först sker ett förmöte. Här träffas föräldrar, skolpersonal och koordinatörer för att planera RC-möte 1. Erik visar på föräldrarnas delaktighet i dessa möten och på förmötet är de med och skapar syftet med kommande RC- möten. I förmötet sker även en tillbakablick på vad som har gjorts, för att komma fram till vad som behöver göras, och det samband med detta som ett syfte skrivs. Erik beskriver även hur föräldrarna gör en gästlista över de viktiga personerna som finns kring barnet, och här kan även barnet vara med beroende av ålder. Erik beskriver att det kan var yrkesverksamma som bjuds in, men också släkt. Erik ger en bild av att RC-möte nummer 1 är mer en inventering, för att sen på nummer två skriva handlingsplan. Då har gästerna tänkt till mellan möten vad de kan göra för att ”möta det här barnets behov”. BUP kan vara med från början som inbjuden gäst, men kan även komma in i RC- möte nummer 2 för att bli en del i handlingsplanen. Erik beskriver mötesformen som en arena. En spindel utses i RC-möte nummer två och är en person som har uppgiften att se till att handlingsplanen följs. Detta kan tolkas som ett sätt att utöva kontroll, men även som ett sätt att understyrka vikten av att fullfölja sina åtaganden. Erik är positiv till RC-mötets effekt, han säger att resultatet är oftast positivt. Erik uttrycker även att det är angeläget för gästerna att komma till mötet, vilket tyder på att mötesformen har engagerade deltagare.

EHT skriver remiss till BUP

Tre av de fyra nämner att EHT –teamet kan ha kontakt med BUP, och en av dessa tre påpekar att det behövs inget RC –möte för att parterna ska träffas. Tre av fyra beskriver att parterna har kontakt och träffas i samband med att utredningar initieras eller pågår kring elever. Då träffas med andra ord personal från BUP och personal som ingår i EHT (vars anställning kan vara på resurscentrum, RC/skola). En av de fyra har erfarenhet av att RC-möten har blivit färre eftersom EHT -teamet gör ett så bra jobb. Exempel nedan ger en inblick i hur ärendet på ett EHT –möte slutligen blir en remiss till BUP.

Exempel 2 Hanna

I: Och nu är det elevhälsa -teamet som ...

Hanna: Ja, precis. Och då kommer föräldern dit och pratar, och så, eee, när föräldern gått eller pedagogen gått så, för sen får dom gå ut. Dom drar ärendet i korthet och sen så diskuterar vi runt vad vi liksom tycker att det lutar åt, och vad vi ska göra, om det är någonting vi kan göra med en gång genom att fördela resurser som vi har och så (mmm) och sen remitterar vi det vidare då, och då kan det till exempel bli att man remitterar till BUP. Det som är med BUP idag är att när det går vidare vill ju dom ska alltid en allsidig elevutredning vara gjord då, och då har vi vissa saker som ska ingå i dom här allsidiga elevutredningarna.

Hanna berättar att en pedagog, eller barnets förälder, presenterar det bekymmer som föreligger. De lämnar över ärendet till EHT –mötet. Vidare antyder Hanna att personerna i EHT värderar ärendet genom att säga att de ser vad ”det lutar åt”. Hon beskriver vidare att värderingen handlar om att se till vilka resurser som finns i förhållande till ärendet och vad de kan göras initialt: Det är som detta är en transportsträcka innan det verkliga händer. Det som händer i och med remissen går till BUP. Man förstår sedan att det är inte bara att remittera utan det krävs att en allsidig utredning gör först.

Återkoppling på till exempel remiss

Alla nämner återkoppling i samband med samverkan BUP – RC / skola, denna har sett olika ut över tid, och erfarenheterna skiljer sig åt idag. En av de fyra tycker inte att återkoppling från BUP fungerar, medan två av fyra tycker att den fungerar. En tycker att återkopplingen från BUP till skola har varit lite så och så, och kanske gått lite väl mycket via föräldrarna. Initiativ till återkoppling kan tas av personal från BUP, RC och EHT. Tre av fyra beskriver hur man bjuder in varandra vid återkopplingar. Följande exempel beskriver en positiv utveckling som skett när det gäller återkoppling från BUP.

Exempel 3 Hanna

I: Vad är det som fungerar bra då?

Hanna: Med samarbetet med BUP?

I: Jaa.

Hanna: Det har blivit betydligt bättre med, alltså med återkoppling, betydligt bättre med återkopplingen, mot det var. Tidigare var det inte någonting överhuvudtaget, men remitterar vi in så får vi alltid ett remissvar, vi som är EHT.

I detta exempel lyfter Hanna att en förändring mot det bättre har skett i samband med att en remiss skickas till BUP, då kommer alltid ett svar på denna remiss. Hanna beskriver en stor förändring och jämför med tidigare då BUP inte gav någon återkoppling alls. Det är mot denna bakgrund som det har blivit bättre. Ordet bättre kan dock tolkas som att det kan ske ytterligare förbättring för att bli helt bra.

Föräldrarnas betydelse för kommunikationen

Alla fyra intervjuade nämnde föräldrarnas betydelse i samband med den samverkan som sker, vilket framkommer i olika sammanhang i intervjusamtalet.

Föräldrarnas medgivande avgörande i samverkan

Tre av fyra uttrycker att medgivandet⁴ baserar sig på att föräldrarna vill hjälpa sitt barn och vill sitt barns bästa. Denna vilja leder till att föräldrarna nästan alltid ger ett medgivande. En av de fyra uttrycker genom sin erfarenhet att det är kutym för skolan att fråga efter föräldrarnas medgivande i samband med att de tar upp ett barn i elevhälsoteamet. Och den bästa formen för samverkan sker när föräldrarna ger sitt medgivande och även sin syn på barnets svårigheter. En annan av de fyra säger att det har aldrig hänt att RC/skola och BUP inte får prata med varandra, d.v.s. att föräldrar säger nej till detta. Alla fyra säger att när föräldrarna gett sitt medgivande till att parterna träffas kring barnets situation får de prata fritt och ge varandra information. Sekretessen är inget hinder då, utan beskrivs av en deltagare som en möjlighet att göra föräldrarna delaktig. En annan deltagare beskriver dock att det kan bli tyst från BUP då föräldrarna inte vill att informationen ges vidare. Följande exempel illustrerar föräldrarnas betydelse för huruvida samverkan mellan parterna kommer till stånd eller inte mellan BUP och RC/skola, vilket styr hur kommunikationen fortlöper.

Exempel 4 Jenni

I: Hur tror du att barnet och familjen upplever den här samverkan som sker mellan BUP och RC/skola?

Jenni: Dom flesta tycker det är jättebra för dom är angelägna om att hjälpa sitt barn och där informationen får ges helt öppet så. Men andra föräldrar som har haft en egen negativ erfarenhet av skolan, dom är det svårt att övertyga om att samarbeta. Vi har olika lagar då, vi har ju sekretesslagen, så ett barn är faktiskt utlämnad till sina föräldrar oerhört mycket skulle jag vilja säga.

Jenni beskriver samverkansformen som ett informationsutbyte. Jennis erfarenhet är att föräldrarna är positiva till att parterna har en samverkan och medverkar vanligtvis till att information får ges helt öppet mellan parterna. Jenni säger att anledningen till att de flesta föräldrar är positiva är för att de vill hjälpa sina barn. Det finns med andra ord förväntningar på att samverkan och att utbyta information ska leda till något positivt för barnet. Jenni ger uttryck för att vid de tillfällen då föräldrarna inte vill samarbeta försöker hon påverka detta. Hon ger med detta uttryck för en positiv inställning till samverkan. Jenni säger dock att det är svårt att övertyga föräldrar som själva har en negativ erfarenhet av skolan och om föräldern inte vill att information ges till skolans personal, måste hon ta hänsyn till sekretessen. Implicit uteblir informationsutbytet vid dessa tillfällen. Detta visar på att föräldrarnas erfarenheter styr hur kommunikationen blir mellan parterna och hur hjälpen tar sig i uttryck för barnet.

Barnet är en familjemedlem också

Alla fyra av de intervjuade nämner barnet som en del av en familj och hur denne ställer sig till den hjälp som erbjuds är avgörande för hur hjälpen kommer att se ut för barnet, men också hur samverkan kommer till uttryck. En av de fyra nämner att återkopplingen till skolan (från BUP) kanske inte alltid blir som väntat, men att detta kan bero på enkla saker som att

⁴ Medgivande innebär att föräldrarna ger samverkansparterna tillåtelse att ge varandra information om barnets (och eventuellt familjens) situation.

föräldrarna inte vill att allt ska komma ut till skolan. En annan av de fyra säger att barnet är en del av en familj och inte bara ett litet barn. Hon kan förstå att föräldrarna inte vill att familjen blir synad under lupp. Hon menar dock att om ett medgivande finns så ska det gälla och då ska inte kommunikationen hindras av sekretess, vilket hon delger i exemplet som följer.

Exempel 5 Hanna

I: Möjligheter och hinder i samverkan BUP-RC/skola?

Hanna: Jaa, alltså sekretessen är ju ibland ett hinder, alltså det har ju med integritet att göra också, den är ju jätte jätte viktig. Ett litet barn är inte bara ett litet barn utan det ingår ju i en familj också och det är inte alltid att familjen vill bli synad under lupp, och det kan jag förstå. Eee, men att man frågar familjen är det Okey? Och är det okey för familjen då är det okey att köra raka rör också, då behöver man inte ha någon sekretess emellan (mmm). Så det tycker jag är en utvecklingsmöjlighet också, samtidigt som det är ett hinder så att säga. För där skulle vi säkert kunna få till det bättre, så att det blev en mer öppen kommunikation så.

Hanna ger uttryck för att även om ett medgivande finns, så finns sekretessen i bakgrunden och hindrar en öppen kommunikation. Hanna vill utveckla kommunikationen när medgivande finns, så att den blir rak och utan sekretess. Det verkar som att när parterna pratar med varandra är det svårt att frigöra sig från en annars befintlig sekretess. Vidare beskriver Hanna att sekretessen utgör två sidor av samma mynt, ett hinder i kommunikationen och samtidigt en möjlighet till integritet för familjen. Hanna ger uttryck för en strategi, d.v.s. att hantera kommunikationen som en utvecklingsmöjlighet mer än ett hinder.

Samverkan som begrepp

På frågan om samverkan som begrepp och vad det innebär att samverka framkom följande teman.

Samverka är att se hela barnets situation

Tre av de fyra benämner samverkan som ett sätt att se hela barnets situation, vilket ses som viktigt. Två av fyra nämner att samverkan vid utredningar kan ses som att lägga ett pussel, där syftet är att få en helhetsbild av barnets situation. En av de fyra beskriver hur BUP har varit i skolan och sett hur barnet har det där, samt intervjuat pedagoger för att skapa sig en helhetsbild. BUP har ett behov av att se hur barnet har det på skolan för att få en helhetsbild av barnet, vilket framgår av följande exempel.

Exempel 6 Jenni

I: Som begrepp, hur ser du på samverkan, vad är att samverka?

Jenni: Alltså, vi har också samverkan i och med att vi har ett team med olika kompetenser, vi har barnpsykiater, vi har psykolog, vi har kurator och vi har sjukgymnast, men vi har ingen pedagog, och vi vet inte hur barnet har det i skolan. Alltså samverkan är ju för att få en helhetsbild. Vi ser ju bara barn som är här och det är ju bara en begränsad del (mmm).

Jenni beskriver här hur BUP består av ett team med olika kompetenser, dessa kompetenser kompletterar varandra för att ge en helhetsbild av barnet. Det finns dock ingen pedagog som arbetar på BUP och i och med detta känner BUP inte till hur barnet har det i skolan. Denna information måste därför sökas i andra samverkansformer än den interna. Jenni visar på ett behov av att se mer än det hon kan se av barnet på BUP, då detta bara är en begränsad del av barnets situation. Jenni ger en syn på samverkan som ett komplement till den egna kunskapen och relationen till samverkansparterna kan riskeras bli asymmetrisk.

Kunskap om varandra behövs i samverkan

Tre av fyra ger uttryck för att det finns ett behov av att lära känna varandra som samverkanspartner. En av de fyra tycks ha en god insikt i samverkanspartens arbete och har även varit på studiebesök där, men det tycks inte vara fallet för alla. En annan av de fyra önskar att det fanns möjlighet till studiebesök hos varandra för att lära känna varandra i vardagen. Denne menar att det är viktigt i samverkan att ha förståelse och kunskap om varandras arbete. En annan deltagare uttrycker att behovet av att få veta vad samverkansparten har att bistå med har bidragit till att hon ringt upp och frågat. Två av fyra berättar att ledningen för BUP respektive RC/skola har tagit initiativ till att personal från respektive arbetsplats träffats för att lära känna varandra. Det framgår av de två att det har varit bra att träffas på detta sätt, vilket har ökat personkännedomen. I följande exempel framgår behovet av att parterna lära känna varandra bättre.

Exempel 7 Hanna

I: Kan du se några gemensamma mål och intressen?

Hanna: Eeee, njaa, det var en bra fråga. Gemensamma mål, alltså, egentligen har vi ju gemensamma mål för vi jobbar ju gemensamt runt barnen. Egentligen är det ju, i grund och botten så är det ju det samma, alltså, vi jobbar ju för den här lilla ungen (mmm). Så att, det jag kan tycka kanske är att, jag tror att anledningen till att dom gångerna när samarbetet inte kanske är bra handlar faktiskt mycket om att vi inte har kunskap om varandras yrke, alltså hur vi jobbar. Jag tror inte att dom vet hur begränsade resurserna hos oss många gånger är. Jag tror inte heller att vi har den förståelsen som vi borde ha i vissa situationer. När dom kanske inte kan prata (mmm) och återkoppla så som vi skulle önska. För naturligtvis ligger det någonting bakom, för det är ju ingen ovilja, för dom vill ju att deras patienter ska bli bra också (mmm). Så att jag tror att hade vi haft lite mer rent såna här, eee, inte samarbete med ett barn, utan hade haft en större dialog med varandra, eee, för att stärka det här med samarbetet, så tror jag att det hade varit bra, för det skulle öka förståelsen för varandras yrkesroller. Eeee och jag tror att det är det enda sättet att få det att bli bättre, det är att dom vet hur vi jobbar och att vi vet hur dom jobbar. För jag vet egentligen väldigt, väldigt lite hur dom jobbar på BUP (mmm). Sen tror jag att vi skulle behöva lägga tid på att göra studiebesök hos varandra, i det dagliga alltså, å titta lite granna på hur vi gör, för jag tror också vi har mycket som vi faktiskt skulle kunna ge varann. Jag tror inte att det bara är så att det kanske är BUP som står för specialitet som skulle kunna ge, dom hade nog också fått en helt annan förståelse om dom hade sett hur vi jobbar också (mmm). Det tror jag.

Hanna kan inte se några direkt gemensamma mål eller intressen i samverkan BUP – RC/skola, men menar att det ändå måste finnas ett gemensamt mål i och med att båda parter jobbar för barnet. Båda vill att barnet ska få det bra. Hanna beskriver vidare att de gånger samverkan kunde vara bättre handlar det om okunskap, okunskap om varandra. Hon intar ett självkritiskt perspektiv och menar att denna oförståelse finns hos båda parter. Hanna uttrycker vidare ett behov av att få veta mer om verksamheten och träffa personal på BUP, utan att det handlar om barn. Hon tror på en dialog för att stärka samarbetet där parterna kan få förståelse för varandras yrkesroller. Ytterligare ett förslag är att göra studiebesök hos varandra för att se hur vardagen ser ut på respektive arbetsplats. Hon uttrycker att det är BUP som strå för specialiteten och kan ge utifrån denna, men i ett sådant utbyte skulle de kunna få också och syftar då till förståelse för hur det är där hon jobbar (i skolan). Implicit så säger Hanna att BUP har någon form av förståelse, men att de kan få en helt annan förståelse, vilket kan tolkas som att den kan bli bättre, eller rent av mer rätt i förhållande till verkligheten.

Individuellt utbyte

I utbytet mellan samverkansparterna sker även ett individuellt utbyte och som står i fokus för följande två teman.

Ömsesidigt kunskapsutbyte

En av de fyra uttryckte att det inte fanns några nackdelar, utan bara fördelar med dagens samverkan. Nyckeln till denna positiva inställning tycks vara erfarenheten av RC –möten och en individuell kontakt med en anställd hos samverkansparten. Denna individuella kontakt har intresset som grund. Deltagare beskriver att de båda har nischat sig mot motoriska och perceptuella samband när det gäller barn är i svårigheter. Det gemensamma intresse skapar kunskapsutbyte och mervärde i förhållande till arbetet med barnet, vilket framgår av detta exempel.

Exempel 8 Erik

I: Berätta om hur samverkan mellan BUP - RC/skola ser ut.

Erik: Vi har något som kallas för RC – träffar. Där vi sitter ner kring ett barn och barnets familj när vi ser att det är många olika resurser inkopplade kring, kring familjen. Och för att veta då vad respektive insats gör sitter man ner och tittar på ett barns behov utifrån olika livsområden, och där är ofta BUP, i alla fall på de möten där jag har funnits med kring, en insats. Och även socialtjänsten kan vara med. Och habiliteringen har vi med kring en del barn och skola. Och då sitter vi ned tillsammans med föräldrar och anhöriga och gör en handlingsplan. Och i det sammanhanget finns BUP inte så sällan med (mmm). Eee sen har jag ett speciellt samarbete med BUP i och med att dom har en kvinna där som är sjukgymnast och som också har ett förflutet inom habilitering och är väldigt duktig inom motorik/perception. Och flera utav hennes barn, som kommer till henne, som har svårigheter, eee, när hon gör en senso-motorisk analys, så finns den möjligheten att jag kan finnas inkopplad och inte så sällan är jag redan inkopplad kring dom här barnen som går på BUP. Så den här sjukgymnasten och jag har kontinuerliga avstämningar där vi stämmer av kring barn, och då har vi givetvis föräldrarnas medgivande, där vi gör ett upplägg och hon ser utifrån sin sjukgymnast ögon och jag utifrån mina ögon hur vi kan hjälpa det barnet. Så vi har även ett väldigt bra samsarbete (mmm).

Erik tillskriver RC – träffarna en central betydelse för den samverkan som sker, vilket framgår av svaret på frågan. Han beskriver samverkan utifrån två dimensioner, en organisatorisk (RC) och en individuell. Han konstaterar att han själv är ofta delaktig på de möten som även personal från BUP har blivit inbjuden till. Därtill sker ett gemensamt arbete kring de barn som får hjälp på BUP. Han nämner vidare att han har en individuell kontakt med en sjukgymnast på BUP och att de samarbetar kring barn. Han beskriver hur de två gemensamt ser på hur de kan hjälpa ett barn, där de tar hänsyn till bådadas perspektiv. Det sker ett ömsesidigt utbyte i arbetet mot ett gemensamt upplägg. Erik ger uttryck för att detta samarbete betyder mycket för honom och säger att det är väldigt bra. Samarbetet beskrivs ha en kontinuitet och är med andra stabil i förhållande till de två som ingår.

Telefonkontakt för att få råd och stöd

Två av fyra talar om att lyfta luren som en del av kommunikationen. En av dessa två tycker att det har blivit lättare att ta telefonkontakt i och med de möten som ledningen för BUP och RC/skola har anordnat. Nu har samverkansparterna ett ansikte på varandra och vet vem de pratar med. Deltagaren tycker dock att det borde vara ännu lättare att ta kontakt, och mer

spontant kunna ringa för att få råd och stöd. Den andre av de två säger att telefonkontakt är den huvudsakliga kontakt hon har med samverkansparten, vilket sker på hennes initiativ. Telefonkontakt beskrivs av deltagaren som den viktigaste källan till kontakt med BUP och illustreras nedan.

Exempel 9 Mia

I: Eeee, finns det någonting som fungerar bra redan då?

Mia: Ja, jag tycker att det har fungerat väldigt bra att kunna ringa till dom, alltså jag har ett problem, skulle ni kunna vägleda mig, hur gör man, hur tänker ni er kring detta, hur ska jag gå vidare med förälder bla bla bla. Det tycker jag liksom, jag har fått jättebra respons. Och jag har även fått respons på att dom gärna kommer och informerar lärare kring enskilda elever när det har varit klartecken från föräldrarna och så vidare då va. Om önskemål finns.

Mia lyfter här det som fungerat bra i kontakten med BUP, hon berättar att hon har telefonkontakt med samverkansparten i syfte att få vägledning, vilket hon får. Hon får i denna kontakt råd kring föräldrakontakten och får även veta hur personal på BUP tänker kring olika dilemman. Denna kontakt känner hon sig mycket nöjd med. BUP har även svarat positivt på förfrågan att komma till skolan för att informera lärare i förhållande till enskilda elever. Återigen ges bilden av att det finns en informationsgivare och en mottagare i den samverkan som sker.

Samverkan i förhållande till barn och unga

I olika delar av intervjun kopplas samverkan ihop med positiva effekter för barn och unga, vilket presenteras i följande två teman.

Samsyn, tidiga insatser och relevanta krav

En av de fyra ger uttryck för att samverkan bör leda till att barnet nås av ett gemensamt förhållningssätt som alla vuxna tillämpar. Det framgår av denne att förhållningssätt och krav kan inkludera föräldrarna, det gäller bara att någon berättar vad som gäller. En annan av de fyra nämnder RC -mötena som grund till att samsyn skapas, vilket är jätte viktigt tycker deltagaren, speciellt när flera insatser är involverade kring barnet och många olika perspektiv representerade. Tre av de fyra nämnde att samverkan möjliggör för tidiga insatser, och att barnet nås av rätt hjälp tidigt. En av dessa tre ger uttryck för detta som ett önskemål mer än att det faktiskt förhåller sig så. En annan av de fyra berättar att resurscentrums förskoleteam kan kontakta BUP vid funderingar, vilket beskrivs som ett led i en samverkan för att bidra till tidiga insatser. En av de fyra uttrycker detta i på följande sätt.

Exempel 10 Jenni

I: Nu kommer vi in på barnet och samverkan. Vad är det som gör det positivt för barnet att samverka?

Jenni: Nej, men för ett barn som har olika handikapp och man inte ställer rätt krav, ja, då får man tilläggsproblem. Då blir det huvudvärk, barnet hittar på olika strategier för att undvika, hittar på olika saker för att komma undan helt enkelt. Jätte svårt. Det kan bli psykosomatiska problem, det kan vara skolvägran och det kan bli allt möjligt annat.

I: Och då kan samverkan bidra till att man kommer underfund med dom här bitarna, tänker du då?

Jenni: Ja, och jag måste säga det att det är så viktigt att vi kommer in så tidigt som möjligt. Att skolan slår larm så tidigt som möjligt. Så att man inte väntar och tänker att det här ordnar sig nog (mmm).

Jenni säger här att barnet nås av rimliga krav som en konsekvens av samverkan mellan BUP – RC/skola. Hon uttrycker även att det gäller speciellt barn med flera funktionshinder. Hon understryker det hon säger genom att nämna följder som kan bli om inte rätt krav ställs. Och understryker även vikten av att skolan inte väntar med att kontakta BUP. Jenni beskriver det som att skolan ska slå larm, och inte tänka att det ordnar sig.

Fler konkreta åtgärder, tack.

I samband med intervjun ställdes frågan kring konkreta åtgärder utifrån samverkan. Två av de fyra såg ett behov av konkreta åtgärder i den pedagogiska miljön, d.v.s. i skolsituationen. En gav uttryck för en kunskapslucka när det kom till vad de olika individuella förutsättningarna skulle generera för åtgärder, hjälpmedel och sätt att arbeta, som skulle vara till hjälp och stöd i skolan. En deltagare tyckte att det är knappändigt med konkreta åtgärder, men att det händer och då får det stor genomslagskraft. En annan gav uttryck för att det skulle vara en pedagog anställd på BUP och som kunde vara som en länk mellan BUP och skola. Det framgick att samverkan skulle kunna leda till konkreta åtgärder i skolan i högre utsträckning än vad det gör idag och det illustrerar följande exempel.

Exempel 11 Hanna

I: Och handledningen skulle komma ifrån?

Hanna: BUP då. Att dom utifrån sin profession säger att jag tycker ni ska hantera situationen så här, "försök skärma av honom", "ta bort honom från dom situationerna". Så man fick mer konkreta svar, man får inga konkreta svar kan jag uppleva.

I: Tror du att dom har det?

Hanna: Men det kanske är så enkelt, att det inte finns handfasta tips, så enkelt. Att dom inte heller har nå't handfast att ge, utan nu får vi pröva oss fram, för så är det alltid, det finns många sätt att nå ett mål och det får man bara försöka att komma ihåg.

Hanna ger här uttryck för förväntningar på att personalen på BUP kan utifrån sin profession ge konkreta tips hur man kan handha barn i olika situationer. Hon önskar fler konkreta svar på hur man kan göra i olika situationer. Vidare ger hon uttryck för att det kanske inte är så lätt att ge handfasta tips, utan det gäller att pröva sig fram. I detta sammanhang säger hon att det finns många sätt att nå ett mål. Exemplet ger intrycket av en osäkerhet när det gäller vilka förväntningar Hanna kan ställa på BUP.

Diskussion

Metod diskussion

När det gäller generaliserbarheten har jag inte haft som avsikt att generalisera utan strävat efter att nå en förståelse hur samverkan ter sig utifrån den praktik som de fyra i studien delar med sig av. Det som kan ses som känsligt i detta fall är huruvida dessa är fullt goda representerar för ändamålet, d.v.s. syftet med studien. Detta försökte jag säkerställa genom ett så kallat kriterierelaterat urval. Hade jag intervjuat fyra andra personer i kommunen utifrån detta urval så finns dock risken att resultatet hade sett något annorlunda ut, vilket ger en indikation på en låg reliabilitet, d.v.s. tillförlitlighet. Vidare menar Merriam (2009) att det i fallstudieforskning är vanligt att överlåta generaliserbarheten till läsaren, och innebär att frågan om i vilken utsträckning resultatet från en viss undersökning är möjlig att tillämpa på andra situationer får läsaren avgöra, som befinner sig i situationen.

Inom den kvalitativa ansatsen är forskaren intresserad av perspektiv mer än sanningen i sig och utifrån detta sätt att se handlar validiteten om att återge en så ärlig bild som bara är möjligt av de erfarenheter av samverkan som fyra som delgav i intervjun. Detta har jag ägnat mycket tid åt att se till att det som tas upp i resultatet är det som representerar det som personen verkligen gav uttryck för. Det är fallstudiens signum att skildra verkligheten som den upplevs av de människor som finns i den. I ett led att öka validiteten har jag låtit en person som är väl förtrogen med organisationen och den samverkan som gör sig gällande läsa resultatet, och även kommit med synpunkter (Merriam, 2009).

Jag skulle ha kunnat utnyttja etnografins möjligheter att tillämpa flera olika metoder. Triangulering är i detta sammanhang ett känt begrepp och innebär att använda fler metoder, vilket ökar både reliabilitet och validitet. Till exempel hade det varit intressant att haft en fokusgrupp med *de fyra*, kring centrala frågeställningar utifrån de enskilda intervjuerna.

När det gäller metoden att intervjua i förhållande till resultatet så har de intervjuer som jag gjort gett ett bra underlag i form av transkriberat material i mängd och innehåll. Jag som orutinerad forskare utgör dock den svaga länken (Kvale, 1997). Om jag hade gjort om studien hade jag inte gjort den så bred. Jag kan tycka att den studie jag har gjort tjänar som inventering av hur erfarenheterna ser ut kring samverkansformen, men vid fortsatta intervjuer hade jag frågat smalare utifrån en inriktning mot kommunikationen i mötet.

Resultatdiskussion

Skolsköterskan, psykologen och specialpedagogerna har olika erfarenheter av samverkan mellan RC/skola och BUP. De beskriver begreppet olika och kan sägas röra sig mellan att det är ett informationsutbyte till att det är en dialog på lika villkor. Skillnader när det gäller samverkan och vad det innebär att samverka kan förstås utifrån att de fyra tar sin utgångspunkt i olika delar av praktiken. Samverkan beskrivs i samband med olika mötesformer där personal från RC/skola och BUP träffas kring enskilda barn och familjer. I dessa möten handlar det om att lösa en uppgift tillsammans och kan förstås utifrån Lindbergs (2009) beskrivning av samverkan, att mötas för att lösa en uppgift tillsammans som inte går att lösa på egen hand. Den dominerade uppgiften som nämns i denna undersökning är att hjälpa ett barn i svårigheter och för att kunna ge denna hjälp samlas parterna för att ringa in barnets situation. Det deltagarna pratar om i dessa möten är barnets situation och vad var och en kan bidra med. Deltagarna, personal från RC/skola och BUP, använder sig sedan av denna kunskap inom den egna organisationen. Den samverkan som råder kan generellt sägas ha en ambitionsnivå mellan två och tre, om man kopplar denna studie till Danermarks (2000) presentation på s. 12. Det förekommer inga träffar då samverkan i sig diskuteras, enligt de fyra. Däremot framkommer att ledningen för RC/skola och BUP anordnar möten för att personalen ska träffas, vilket har gett goda resultat i förhållande till personkännedom. Dessa träffar tycks ske en gång per år och verkar vara ett relativt nystartat fenomen, vilket ger utrymme för en vidare betydelse i framtiden. Idag har dock dessa möten som sin främsta uppgift att parterna ska bekanta sig med varandra.

När det gäller dagens samverkan som kretsar kring enskilda ärenden blir sekretessen av central betydelse. Sekretessen kan ses som ett hinder i kommunikationen, och bidra till att kommunikation uteblir mellan parterna. I denna studie framgår dock att sekretessen övervägande upplevs som en möjlighet, då den bidrar till att göra föräldrarna delaktiga. Vidare möjliggör föräldrarnas delaktighet till att parterna kan prata fritt och gynnar på så vis kommunikationen. Hindret yttrar sig mer som svårigheter att få till en fungerande kommunikation då när parterna får prata fritt. Detta kan jämföras med tidigare forskning som bland annat Danermark (2000) representerar och som lyfter att samverkan i mångt och mycket handlar om att identifiera skillnader mellan yrkesgrupperna och hantera dessa i någon form av strategi. Detta inkluderar kommunikationen i samverkan, där skillnader kan utgöra hinder om de inte hanteras. En strategi som nämns av de fyra är att se sekretessen som en möjlighet. En möjlighet att utveckla ett bra samarbete med hemmet, men även kommunikationen ses som en möjlighet i samband med sekretessen. Det senare torde med andra ord innebära att strategin i kommunikationen innebär att deltagarna synliggör tankarna bakom olika förslag för att synliggöra de professionellas diskurs. Enligt Danermark (2000) är detta en dimension som möjliggör en djupare förståelse för varandras (konkreta) förslag som kan ses som kompetenshöjande. Sekretessen kan dock utgöra hinder då föräldrarna inte vill att information ska ges vidare, till exempel från BUP till skola. Konsekvenserna kan förstås med hjälp av Andersson (2004) som menar att utebliven information kan vara skadligt för eleven, då det kan uppstå en stor osäkerhet kring bemötandet av eleven. Denna osäkerhet kan dock infinna sig ändå eftersom konkreta åtgärder i form av hur man ska hantera situationen i skolan när en elev är utåtagerande, eller har svårt att koncentrera sig, befinner sig i viss mån i ingenmansland. Den kommunikation som förekommer mellan BUP och RC/skola präglas av att ge information för att parterna ska få en så hel syn på barnets situation. När det kommer till hur pedagogerna ska handha situationen kring barnet i skolan förväntningar på att båda parter ska stå för denna information. Skolsköterskan gav uttryck för att det är sällan BUP kommer med konkreta förslag, vilket hon önskar mer. Psykologen på BUP ger i sin tur

uttryck för att det är utanför hennes kompetensområde vad det finns för åtgärder att tillgå i skolmiljön. Återigen framgår behovet av att samverkansparterna synliggör skillnader, och i detta fall handlar det om vilka förväntningar parterna kan ha på varandra. Anell och Mattisson (2009) lyfter risken för att konflikter kan uppstå i samband med att förväntningarna mellan parterna skiljer sig mycket åt från den egna uppfattningen på vad som är rimligt att bidra med i samverkansformen. Skolsköterskans önskan är säkert befogad och är även i linje med min erfarenhet, men som jag ser det handlar det om en (special)pedagogisk uppgift att lösa utifrån den individuella information som BUP kan bistå med. Därmed inte sagt att beslut eller förslag till åtgärder kan nås gemensamt. Ahlberg (2009) lyfter just detta att det ligger i den specialpedagogiska traditionen att se till individens förutsättningar i förhållande till skolmiljö och skolkrav. Vidare kan skolsköterskans synsätt ses som att BUP har ett tolkningsföreträdare i samverkan RC/skola och BUP, vilket gör den pedagogiska kompetensen något mindre talande i dessa sammanhang. Ytterligare en faktor som talar för att ett sådant synsätt, är den betoning av BUP som innehavare av specialistkompetens, och det är därifrån råd, stöd och tips ska komma ifrån. Detta kan ge en känsla av en asymmetrisk relation och som beskrivs av Lindberg (2009) vara ett hinder för en framgångsriks samverkan.

RC-möten utgör kärnan i samverkan mellan BUP- RC/skola. De fyra har alla erfarenhet av RC-möten och mötesformen kan sägas vara den främsta mötesformen för samverkansparterna. Vilka som deltar i mötet varierar från gång till gång, även om det verkar som att en av de fyra blir mer frekvent inbjuden än andra, vilket kan relateras till arbetsuppgifter.. Samverkansformen kan liknas vid vad Fleetwood och Matscheck (2009) beskriver som när multiprofessionella team bildas varje gång insatser behöver samordnas kring enskilda barn. Produkten av samordningen blir en handlingsplan som deltagarna får med sig in i vardera verksamheten och som de ska förhålla sig till i arbetet med barnet. Forskarna menar att framgångsfaktorer som att tydliggöra skillnader och arbeta fram strategier för att hantera dessa riskerar att gå om intet i en sådan samverkan. Detta torde innebära att en framgångsfaktor som ömsesidigt förtroende inte få fotfäste i denna samverkansform som RC- möten utgör. Undersökningen visar ändå på att ett sådant förtroende kan uppstå, men då handlar det mer om individuella möten och etablerade enskilda kontakter. Den av de fyra som ger uttryck för att samverkan ger mervärde i förhållande till den egna yrkeskompetensen är den specialpedagog som har ett nära samarbetet med en anställd på BUP. De träffas kontinuerligt och i arbetet mot ett gemensamt mål tar de del av varandras perspektiv, vilket beskrivs av specialpedagogen berika det egna arbetet.

Slutord och fortsatt forskning

Syftet med undersökningen var att öka förståelsen för samverkan med utgångspunkt i fyra olika professioners erfarenheter av att samverka, detta med fokus på samverkan BUP och RC/skola. Undersökningen och den kunskap som tidigare forskning har bidragit med har gett mig ett mentalt redskap för att bidra på ett positivt sätt i samverkan. Kunskapen om hur samverkan kan se ut genom andra professioners ögon har varit berikande och min förhoppning är att denna undersökning kan vara berikande för läsaren. Samverkan mellan RC/skola och BUP kan i mina ögon ses som en kärnfamilj, där mamma och pappa är särbo. De försöker samordna insatserna för sitt barn och träffas, men utan att prata om skillnaderna som utgör grunden till att de förblir särbo. Skillnader i olika lagar och professioner kan var opersonliga, men de kan också upplevas som ett hot mot den personens yrkesidentitet. Det gäller som i alla lägen när man har med andra människor att göra, att var ödmjuk.

Om jag skulle fortsätta att forska kring samverkan skulle jag utifrån denna studie finna följande inriktning intressant:

- Det skulle vara intressant att göra en undersökning i fokusgrupp där deltagare från skolan, resurscentrum och BUP diskuterade hur samverkan kan utvecklas mellan parterna. Detta med fokus på möjligheter och hinder i kommunikationen.
- Det hade också varit intressant att studera handlingsplaner som skrivs på RC-möten för att ringa in vilka konkreta åtgärder som deltagarna åtar sig för att hjälpa barnet, samt följa upp hur barnet upplevde dessa samt på vilket sätt de genomfördes enligt deltagaren och spindeln.

Referenslista

Ahlberg, A. (Red.) (2009). *Specialpedagogisk forskning – en mångfasetterad utmaning*. Lund: Studentlitteratur.

Ahlberg, A., Möllås, G. och Nordevall, E. (2009). Läraren som en mentor i en skola för alla. I A. Ahlberg (Red.), *Specialpedagogisk forskning – en mångfasetterad utmaning*. Lund: Studentlitteratur.

Alexandersson, U. (2009). Sofias situationer för samspel. I A. Ahlberg (Red.), *Specialpedagogisk forskning – en mångfasetterad utmaning*. Lund: Studentlitteratur.

Anell, A. och Mattisson, O. (2009). *Samverkan i kommuner och landsting –en kunskapsöversikt*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, I. (2004). *Samverkan för barn som behöver*. Stockholm: HLS.

Danermark, B. (2000). *Samverkan –himmel eller helvete?* Stockholm: Gothia.

Danermark, B. (2009). Samverkan -ett teoretiskt perspektiv. I Å. Landberg (Red.), *Boken om barnahus –samverkan med barnet i centrum*. Stockholm: Gothia.

Enqvist, A. (1996). *Om konsten att samtala*. Stockholm: Prisma.

Fleetwood, C. och Matscheck D. (2009) BUS-avtalet -en fråga om samverkanskompetens. I R. Axelsson och S. Bihari Axelsson (Red), *Folkhälsa i Samverkan mellan professioner, organisationer och samhällssektorer*. Lund: Studentlitteratur.

Gjems, L. (1997). *Handledning i professionsgrupper*. Lund: Studentlitteratur.

Hundide, K. (2008). *Sociokulturellt ramar för barns utveckling –barns livsvärldar*. Malmö: Studentlitteratur.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson- Swärd, G. (2009). *Vem bryr sig? Barnperspektivet inom förskola, skola, socialtjänst, BUP och polis*. Lund: Studentlitteratur.

Lindberg, K. (2009). *Samverkan*. Malmö: Liber.

Lpo 94. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Merriam, S. (2009). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Myndigheten för skolutveckling (2006). *Inventering av samverkan runt barn som far illa, skola, socialtjänst, polis, barn- och ungdomspsykiatri*.

Myndigheten för skolutveckling, Socialstyrelsen och Rikspolisstyrelsen (2007). *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm.

Rosenqvist, J. (2007). Några aktuella specialpedagogiska forskningstrender. I C. Nilholm & E. Björk-Åkesson (Red.) (2007). *Reflektioner kring specialpedagogik – sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna* (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007). Stockholm.

Skolverket (2009) *Kraften av samverkan, om samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Hämtat februari 2010 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2242>

Skollagen, 1 kap. 2 a § Hämtat april 2010 från <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100>

Säljö, R. (2008). *Lärande i praktiken -ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

Vetenskapsrådet (2007). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <<http://www.vr.se/huvudmeny/forskningsetik/>

Willumsen, E. (2009). Interprofessionell samverkan och brukarmedverkan kring utsatta barn. I R. Axelsson och S. Bihari Axelsson (Red), *Folkhälsa i Samverkan mellan professioner, organisationer och samhällssektorer*. Lund: Studentlitteratur.

Intervjuguide

Intervjutid 40 minuter

Plats: _____

X= Resurscentrum alternativt BUP (beroende på vem jag intervjuar).

Jag börjar intervjun med en huvudfråga som står i relation till frågornas rubrik, efterföljande frågor är följdfrågor vid otillräckliga svar. Tanken är att ha ett nutids- och framtidsfokus i intervjusamtalet, vilket återspeglas i frågorna. Under intervjun strävar jag efter att vara följsam och lyhörd och använda mig av ord informanten väljer att använda. Information kring vad jag menar med RC/skola ges innan intervju.

Informanten – bakgrund

- Vad har du för (grund)utbildning?
- Anställd på _____ sedan hur många år _____?
- Vad är du anställd som och hur ser dina arbetsuppgifter ut?

Samverkan mellan BUP och RC/skola

- **Berätta om hur samverkan mellan BUP – RC/skola ser ut**
- Hur ser gången ut från det att kontakt tas, till det att ett möte sker (ansikte – mot –ansikte)) och det fortsatta arbetet med ärendet?
- Hur och när tas kontakt mellan BUP – RC/skola? Berätta.
- Vad kan det vara för (olika, fler, konkreta) anledningar till att BUP tar kontakt med RC/skolan? Berätta.
- Vad kan det vara för (olika, fler, konkreta) anledningar till att RC/skolan tar kontakt med BUP? Berätta.
- Berätta vad som fungerar bra i den samverkan som sker idag?
- Berätta vad som fungerar mindre bra i den samverkan som sker idag?
- Varför samverka?
- Finns det tillfällen då samverkan uteblir? Berätta.
- Vilka gemensamma mål, intressen och motiv finns i samband med att BUP – RC/skola samverkar? Berätta.
- Vad har skett när du en dag upptäcker att BUP – RC/skola samverkar ännu bättre?

Samverkansformen som en organisationsform

- Vad tycker du kännetecknar samverkansformen, så som den ser ut idag?
- Vad styr att samverkansformen?
(till exempel, är den samverkan som sker genom en framarbetad strategi i kommunen)
- Samverkansformerna där BUP – RC/skola ingår kan se olika ut i Sverige ofta omges dessa av möjligheter men också hinder? Berätta vad du har för erfarenheter av möjligheter och hinder i samband med samverkan BUP – RC/skola?

Samverkan som begrepp

- Hur ser du på samverkan, vad är att samverka? Berätta.
- Vilket ord använder du helst med tanke på hur det ser ut idag (till exempel kontakt mellan BUP – RC/skola eller samverkan BUP – RC/skola)?

Mötet (ansikte –mot - ansikte) och kunskapsutbytet

- Vad är det ni tar upp och talar om på möten, då när personal från BUP-RC/skola träffas? Berätta.
- Hur skulle du vilja beskriva syftet med mötet?
- Vad för kunskap bidrar du med (utifrån din profession) som gör att andra mötesdeltagare uppskattar ditt deltagande?
- Vad är dina förväntningar på personalen från X under mötet?
- Om meningsskillnader sker (till exempel kring vad som bör göras i förhållande till ett barn) kommer dessa till uttryck i så fall och hur hanteras detta?
- På vilket sätt är kunskapsutbytet positivt för barnet?

Barnet och samverkan BUP – RC/skola

- Hur tänker du att samverkan mellan BUP – RC/skola blir för barnet och dess familj?
- Finns det fördelar för barnet och dess familj?
- Finns det nackdelar för barnet och familjen?
- Vilka konkreta åtgärder och stöd ges barnet (och dess föräldrar)?
- Om vi säger nu att kalle har svårt att hänga med i skolarbetet, något är annorlunda med Kalle. Skolpersonalen har vidtagit diverse åtgärder och äger en vilja att hjälpa Kalle, men svårigheterna kvarstår. Föräldrarna tycker att det är skolan som inte har tillräckligt med kompetens. Kalle får slutligen hjälp på BUP. Hur skulle du beskriva Kalles resa?
- Om du fick bestämma Kalles resa hur skulle den sett ut då ?

Hej!

Mitt namn är Anja Johansson och jag läser till specialpedagog vid Göteborgs universitet. Under vårterminen ska jag skriva mitt examensarbete, vilket har fokus på samverkan i professionella verksamheter. Nu undrar jag om du vill berätta om dina erfarenheter av samverkan mellan BUP och Resurscentrum (RC)/skola. Resurscentrum är en samverkansform mellan skola och socialtjänst. I min undersökning är dock fokus på skoldelen, vilket tydliggörs genom uttrycket RC/skola.

Samverkan ser jag som en central del i min kommande yrkesroll, såväl med barnens vårdnadshavare som andra professioner. Samverkan är också en del av de åtaganden som samhället har i förhållande till barn som far illa eller riskerar att fara illa, detta regleras i olika lagar liksom i skollagen, 1 kap. 2 a §.

Allt intervjumaterial som jag samlar in kommer att aidentifieras och behandlas konfidentiellt, ingen kommer att ta del av all data utöver mig själv. I resultatet kommer inte namn anges på person, skola eller vem som jobbar vart. Jag respekterar de forskningsetiska principer som finns och har därför även tystnadsplikt när det gäller det som sägs vid intervjutillfället. Det är frivilligt att delta och deltagandet kan avbrytas när så önskas, jag är dock tacksam om detta meddelas mig.

Nedan finner du telefonnummer till mig. Ring om Du undrar över något eller om du får förhinder.

Med Vänlig Hälsning

Anja Johansson

Anja Johansson
Surbrunnsgatan 1 h
452 30 Strömstad

Mobil: 0707523205

anja_johansson@home.se

Datum för intervju + plats:
